

**Міністерство освіти і науки України
Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського**

ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД І СУЧАСНІСТЬ

**Матеріали
XXIX наукової конференції
здобувачів вищої освіти**

Випуск 44

Одеса – 2023

УДК: 001:005.745

I – 90

Збірник містить тези доповідей окремих учасників
XXIX наукової конференції здобувачів вищої освіти
«Історичний досвід і сучасність».

Редакційна колегія збірника:

Богданова І. М., доктор педагогічних наук, професор,
Букач В. М., кандидат історичних наук, приват-професор,
Наумкіна С. М., доктор політичних наук, професор,
Сокаль М. А., кандидат філологічних наук, доцент,
Сухотеріна Л. І., доктор історичних наук, професор.

Відповідальний редактор – Букач В. М.

Друкується за рішенням Вченої ради Південноукраїнського
національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського
від 25 травня 2023 року, протокол № 12.

(С) Південноукраїнський національний педагогічний університет імені
К. Д. Ушинського (м. Одеса), 2023.

(С) Букач В. М., упорядник, 2023.

ОБРАЗ МАТЕРІ Й БАТЬКІВЩИНИ У ПОЕЗІЇ ВАСИЛЯ СИМОНЕНКА

Лапіна В.

Інтимна лірика така ж давня, як і творчість людини взагалі. Ще з давніх давен кохання було оточене загадковістю, воно вабило до себе. Багато митців, поетів і музикантів прагнули розгадати таємницю цього прекрасного почуття.

Василь Симоненко висловлював кохання і свій внутрішній світ за допомогою віршів. Завдяки поезії, ми маємо змогу зазирнути в душу митця, дізнатись, що для нього є любов, як він тлумачить цю сукупність різноманітних емоційних поривів.

Лірика любові В. Симоненка – це не тільки почуття до коханої. Любов всеоб’ємна, вона вміщує в собі також і любов до матері, і любов до рідної Землі.

Тема материнства – одна з провідних в українській літературі. Образ матері – це символ добра на землі, людяності, любові. Через усю творчість Василя Симоненка проходить лейтмотив неосяжного кохання до матері. Здається, що саме безмежжя материнської любові до сина стало однією з причин настільки чуттєвої лірики, яку він потім писав.

У вірші «Матері» поет вимальовує образ матусі, який наповнюється контрастними настроями, такими як почуття гордості і водночас суму.

«Твої чорні шовкові коси
Припорошила вже сивина.
Легкі зморшки обличчя вкрили –
Це життя трудового плід» [3, с. 124].

Вірш «Одинока мати», що безпосередньо написаний за образом його рідної матері, про жінку, яка в молоді роки не дочекалася нареченого – повдовіла.

«І стала ти
В сімнадцять літ вдовою,
Хоч наречений твій

Ще й не зустрів тебе.
Росли роки.
Росло твоє чекання» [3, с. 253].

Але героїня ніколи не замислювалась о нових стосунках, тому що піклувалась про почуття її дитини.

«Печаль смоктала радощі твої,
І над твоїм
Розстріляним коханням
Безглуздо реготали солов'ї.
Та право материнства –
За тобою!» [3, с. 253].

У поезії «Лебеді материнства» митець зумів передати й інтимність любові до власної матері, й любов до рідної Батьківщини – України у простих, щирих словах.

«Лебеді материнства» говорить про те, що якщо митець впаде десь на чужині, то до нього з України завжди придуть «верби і тополі»[1, с. 39].

Рідну мати не можливо замінити, вибрати, забути: вона – частина нас, нашого життя, а ми для неї і є життя. Відносини сина і матері можна ототожнити з відносинами між людиною та її Батьківщиною, яка є одна і неповторна.

«Можна все на світі вибирати, сину,
Вибрати не можна тільки Батьківщину»[3, с. 237].

Батьківщина – мати, яку не ти обрав, а вона “обрала” тебе. І ця залежність, дана природою, лежить у тобі, як твоя сутність, тотожність, од якої не можеш відмовитися, щоб себе морально і фізично не погубити [2, с. 48].

Співставлення любові до матері і до рідної землі також чітко прослідковується у вірші «Задивляюся у твої зіниці».

«Одійдіте, недруги лукаві!
Друзі, зачекайте на путі!
Маю я святе синівське право
З матір'ю побуть на самоті»[3, с. 214].

Поет з такою ніжністю, любов'ю і милуванням описує безмежність своїх почуттів до України, наче розповідає про кохання всього свого життя.

«Україно, ти моя молитва,
Ти моя розпука вікова...
Гримотить над світом люта битва
За твоє життя, твої права»[3, с. 214].

Образи матері і Вітчизни недаремно ставляться поряд, вони для кожної людини священні, наповнюють її почуттями гордості і гідності, роблять її сильною і непереможною.

Автор у вірші «Україні» проявляє кохання до Вітчизни крізь призму власного сприйняття України у щасливі і сумні для неї дні. Коли вороги нищать Україну, ліричний герой вмирає разом з нею, а потім оживає разом з нею.

«Коли мечами злоба небо крас
І крушить твою вроду вікову,
Я тоді з твоїм ім'ям вмираю
І в твоєму імені живу!»[3, с. 268].

Для Симоненкового ліричного героя Батьківщина – це його “молитва”, “диво”, “розпука вікова” (“Задивляюсь у твої зіниці...”). Він “радіє” і “сумує”, “живе” і “вмирає” іменем вітчизни (“Україні”), волюючи за будь-яких соціально-політичних негараздів “пролитися крапелькою крові на її священне знаменно” (“Задивляюсь у твої зіниці...”)[1, с. 39].

Так, образ матері, що справедливо можна назвати лейтмотивом у поезії В. Симоненка, віддзеркалив світогляд поета, сповненого безмежної любові до матері-Батьківщини. Через його рядки можна побачити реальну постать рідної матері поета, проте вона переростає в образ Батьківщини, насиченої безмежною любов'ю.

-
1. Печарський А. Поезія Василя Симоненка у світовому контексті: минуле і сучасне. *Слово і час*. №1. 2015. С. 31- 42.
 2. Сенник Л. Василь Симоненко: архетип образу матері. *Слово і час*. 2015. № 1. С. 43- 51.
 3. Симоненко. В. Вибрані твори. Вид. 2-ге. Київ: Смолоскип, 2012. 850 с.

ТЕМА КОХАННЯ В ПОЕЗІЇ ПАВЛА ТИЧИНИ

Беляєвська В.

Кохання є одним з найцікавіших людських почуттів. До цієї теми звертаються майже всі майстри українського слова. Не був виняком й П. Г. Тичина, який у своїх творах оспівував почуття, що не раз торкалась струн його душі.

Поетичне сприйняття кохання у П. Г. Тичини є егоцентричним. Воно ніколи не виходить поза особу ліричного героя, поглиблює та розкриває тільки його почуття, через це предмет закоханності втрачає будь-які контури. [4, с. 76] Гарним прикладом слугує вірш «О панно Інно...», який належить до відомої збірки «Сонячні кларнети». Деякі рядки присвячені першому коханню поета – Поліні Коновал. П. Тичина використовує авторські художні засоби, щоб описати ті почуття, що зігривали його душу на той час:

«Сестру я Вашу так любив —
Дитинно, злотоцінно.» [3, с. 16]

Однак, дівчина не відповіла взаємністю, тому автор подарував вірш сестрі коханої – Інні. Але, нажаль, між ними не виникло почуттів і поет залишився на самоті:

«Зимовий вечір. Тиша. Ми.
Я Вам чужий – я знаю». [3, с. 16]

Провідний мотив цього вірша – спогади про втрачене кохання та сповідь перед собою за почуття. Завдяки змішанню зорових та слухових елементів, що характерні для імпресіонізму, складається враження про напівсонну мрію. Твір написаний з використанням символів та авторських неологізмів, наприклад: сніги – самотність, луги – розквіт кохання, вікно – розлука, дитинно та злотоцінно.

Кохання тут стає лише предметом для міркувань. Використані художні засоби підсилюють важливість цього почуття для автора, але ніяк не стосуються об'єкта кохання, який є дуже нечіткий у творі. Саме тому, Павло

Тичина робить невпевнений висновок щодо своїх почуттів стосовно пані Інни, про що свідчить останній рядок поезії: [4, с. 78]

«Сестра чи Ви? – Любив... » [3, с. 16]

На противагу віршу «О панно Інно...» стає твір, написаний Павлом Тичиною в період становлення його особистості. Це вірш «Ви знаєте, як липа шелестить?». Провідним мотивом цього твору є світле почуття першого кохання, яке зливається у гармонію з природою. У вірші автор застосував прийом паралелізму, що зображує два світи – людини та природи:

«Ви знаєте, як липа шелестить
у місячні весняні ночі?
Кохана спить, кохана спить,
Піди збуди, цілуй їй очі» [3, с. 109]

До того ж, поет знову звернувся до елементів імпресіонізму та символів, щоб більш яскраво описати почуття кохання головного героя. А саме: липа – жінка, зорі – кохання, місяць – вічність. Ці засоби Павло Тичина буде використовувати і в подальшому. Вони стануть основою його світоглядно-естетичної концепції «кларнетизму», що отримає назву завдяки збірці «Сонячні кларнети». Цей термін був запропонований Ю. Лаврієнком та В. Баркою. [1]

Тема кохання у вірші «Ви знаєте, як липа шелестить?» постає перед читачем у прояві перших та тендітних емоцій. Головний герой ніби отримує крила через ці почуття. Вони змушують його ставити собі риторичні запитання, не зважаючи на те, що ніхто йому не відповість:

«Ви знаєте, як сплять старі гаї? » [3, с. 109]

Проте, кохана знову зображена перед нами у пасивній формі, вона спить та ніяк не взаємодіє з героєм. Це знов наштовхує на думку, що у коханні він завжди залишається сам.

«Кохана спить...» [3, с. 109]

Зі всіх творів Павла Тичини, в яких оспівується кохання, привертає увагу читачів вірш «Десь на дні мого серця». В ньому описується чисте та щире почуття двох закоханих:

«Десь на дні мого серця

Заплела дивну казку любов» [3, с. 133]

Твір написаний у формі діалогу між хлопцем та дівчиною. Головний герой веде ніжну розмову з коханою. Він просить її говорити. Слова обраниці надихають та захоплюють ліричного героя. Це ніби музика для його вух:

«Говори, говори, моя мила:

Твоя мова – співучий струмок» [3, с. 133]

Відрізняється цей вірш від інших тим, що в ньому образ коханої є доволі чітким. Вона говорить з героєм, взаємодіє. Твір стає винятком через те, що почуття самотності в ньому відсутнє. Майстер просто розповів гарну історію про закоханих, за яких радіє навіть природа:

«Ніч зірки посвітила.

Шепчуть вітру квітки: гей, в танок!» [3, с. 133]

Слід зазначити, що джерелом творчості Павла Тичина стає його реальне життя. Нещасливе кохання траплялось на життєвому шляху поета, що й вплинуло на подальшу літературну справу митця. [2] Проте, у своїх ранніх віршах П. Г. Тичина не нехтував простими та щирими почуттями, та оспівував їх у своїх творах, в яких ліричний герой відкриває для себе неймовірний світ кохання. Це не тільки «Десь на дні мого серця», а ще й «Коли в твої очі дивлюся», «Я сказав тобі лиш слово», «З кохання плакав я, ридав», «Зоставайся, ніч настала», «Не дивися так привітно», «Я кличу тебе». Юнацькі вірші автора сповнені любов'ю до людей.

Отже, в інтимній ліриці П. Г. Тичини знайшли відображення його власний життєвий досвід та трактування кохання, яке було правильним на думку автора. У своєму розумінні інтимних почуттів митець досягає верхів ідеалізму фіхтеанського толку, з різницею в тім, що закоханий не хоче виходити за межі своїх мрій та внутрішніх переживань.[4, с. 79]

Хоча тема кохання, частіше за все, розкривається через егоцентризм та невзаємність, вона підштовхує читачів замислитись над цим світлим почуттям, подивитись на нього з іншого боку та поставити себе на місце

ліричного героя. П. Тичина звертав увагу на те, що кохання не таке вже й просте і, перш за все, треба досягнути його в самому собі.

-
1. Ковалів Ю. І. Літературознавча енциклопедія. Київ: Академія, 2007. С. 483.
 2. Особисте життя Павла Тичини. Dovidka.biz.ua// <https://dovidka.biz.ua/osobyste-zhyttia-pavla-tychyny>
 3. Тичина П. Г. Лірика / упоряд. Т. М. Панасенко. Харків: Фоліо, 2013. 253 с.
 4. Юринець В. Павло Тичина. Спроба критичної аналізи. Харків: Книгоспілка, 1928. 115 с. // <https://elib.nlu.org.ua/object.html?id=7875>

ЛЮБОВ У ТВОРЧОСТІ В. СИМОНЕНКА

Прокопенко Д.

У 2023 році виповнюється 60-та річниця, як пішов з життя видатний український поет Василь Андрійович Симоненко. Його сила волі дають нам усвідомлення того, що за все потрібно боротися та не відступати ні на мить. Олесь Гончар писав: «З глибин народного життя вийшла поезія Василя Симоненка. З мужності народу, з горя його і його звитяжної боротьби виспівалась вона. Звідси той дух непоборний, яким вона пройнята, звідси та розпашіла пристрасть, яка буяє в ній. Вітер часу не остудив Симоненкових поезій, вогнем душі жаріють вони й сьогодні, як і тоді, коли вперше так жагучо й неповторно вибухнули в нашому красному письменстві...».

[2, с. 5]

Провідною темою у творчості поета була любов: батька або матері до дитини, до рідної Батьківщини. У 1988 році збірка «Лебеді материнства». Його поезія пронизана ніжністю, теплотою до матері та любов'ю до України. Письменник уславив материнську любов, яка буде супроводжувати дитину все життя; висловив думку про те, що мати як і Батьківщина єдина, неповторна для кожної людини:

«Можна вибрати друга і по духу брата,
Та не можна рідну матір вибирати.
За тобою завше будуть мандрувати
Очі материнські і білява хата...»
«Можна все на світі вибирати, сину,
Вибрати не можна тільки Батьківщину.» [3]

Майстерність Василя Симоненка полягає в тому, що він кожній деталі приділяє увагу. Здавалося б, якась дрібничка, якесь непомітне та неважливе слово у творчості поета набирає сенсу. Його вірш про безмежність людини, її неповторність, складений з маленьких відрізків наших особливостей під назвою «Ти знаєш, що ти людина...». У кожного, хто прочитає деякі рядки з поезії, роздумів залишиться на все життя:

«Ти знаєш, що ти – людина?
Ти знаєш про це чи ні?
Усмішка твоя – єдина,
Мука твоя – єдина,
Очі твої – одні» [1, с. 11]

В цьому вірші також простежується любов: до самого себе. Кожен з нас є неповторним у своїй особистості, а Василь Симоненко це ще більше підкреслює. Він хоче показати нам наскільки важливо поважати себе, ставитися гідно до самого себе та вчитися себе приймати таким, яким ти є.

Всі думки поета, запал та любов до Батьківщини вилились у поезії. Він майстерно поєднував войовничий дух та красу і неповторність України. Саме цим він змушує читача проїнятися рухом опору та зробити все можливе для незалежності України. У вірші «Можливо, знову заgrimлять гранати» прекрасно поєднується любов та боротьба:

«...Але не я... Я квиснути не стану,
Хоч як не буде боляче мені,
За нашу землю, дорогу й кохану,

Я рад прийнять на себе всі вогні.
За тих дітей, що бігають до школи,
За матерів, змарнілих у труді,
За рідні наші верби довгополі,
За наші дні, прекрасні й молоді.

І тут ні сліз, ні відчаю не треба,
І тут не треба страху і ниття —
Живе лиш той, хто не живе для себе,
Хто для других виборює життя.» [1, с. 15]

Ці слова назавжди залишаться в серцях людей, у їхніх очах та справах.

Думки – в слова, слова – в поезію. Думками Василь Симоненко завжди був з Україною. Тому рядки його віршів пронизані любов'ю до Батьківщини. Однією з таких поезій стала «Земле рідна! Мозок мій світліє...». У ній втілена вірність, чуттєвість та ніжність:

«Земле рідна! Мозок мій світліє,
І душа ніжнішою стає,
Як твої сподіванки і мрії
Ужиття вливаються моє.
Я живу тобою і для тебе,
Вийшов з тебе, в тебе перейду,
Під твоїм високочолим небом
Гартував я душу молоду.
Хто тебе любов'ю обікраде,
Хто твої турботи обмине,
Хай того земне тяжіння зрадить
І з прокляттям безвість проковтне!» [2, с. 49]

Є у поета вірш, який ніби пробуджує до життя. Кожне слово надихає, змушує ожити та радіти життю, тому що воно в нас одне. В нас немає завтра або вчора, в нас є тільки сьогодні, і ми повинні проживати день так, щоб ці

спогади потім гріли душу, тому що людина ніколи не дізнається про те, чи буде в неї ще завтра:

«Люди – прекрасні.
Земля – мов казка.
Кращого сонця ніде нема.
Загруз я по серце
У землю в'язко.
Вона мене цупко трима.
І хочеться бути дужим,
І хочеться так любити,
Щоб навіть каміння байдуже
Захотіло ожити
І жить!
Воскресайте, камінні душі,
Розчиняйте серця і чоло,
Щоб не сказали
Про вас грядущі:
– Їх на землі не було...» [2, с. 51]

Василь Симоненко в своїй поезії розповідав про страждання, боротьбу, материнську любов. Показав наскільки важливо не забувати ким ти народився, боротися за своє, рідне, за те, що ніколи не повинні загарбати, наскільки гарна та неосяжна рідна Україна. В кожній його поезії людина знайде щось для себе, щось, що неодмінно знайде відлуння у душі. Саме тому він є генієм української поезії, поет писав для всіх і ні для кого. Поклавши в свої записи душу, він раз і назавжди підкорив серця мільйонів людей по всьому світу.

Творчість В. Симоненка різна та неоднорідна, але саме в цьому і є її особливість. Для кожного вона знайде прихисток та стане світлом у тяжкі часи.

1. Симоненко В. Земне тяжіння. Київ: Молодь, 1964. 114 с.
2. Симоненко В. На схрещених мечях: Вибрані твори / Передмова О. Гончара. 3-є вид. Київ: Пульсари, 2006. 384 с.
3. Симоненко В. Лебеді материнства. *Українська література*. // <https://osvita.ua/school/literature/s/64071/#:~:text=Можеш%20вибрати%20друзів%20і%20дружину,не%20можна%20рідну%20матір%20вибрати>

ОПОВІДАННЯ О. П. ДОВЖЕНКА «ВОЛЯ ДО ЖИТТЯ»

Березовська К.

Олександр Петрович Довженко – видатний кінодраматург та письменник, творча спадщина якого є ваговою частиною творення та становлення української національної культури ХХ століття. Провідною ознакою творів письменника є зображення багатограних внутрішніх почуттів та переживань особистості, якими мотивуються вчинки та дії героя.

Український кінодраматург у своїх працях утвердив думку про цінність особистості, людського життя та свободи. Значну частину літературної спадщини О. Довженка становлять твори, у яких зображено події Другої світової війни, яка є жахливим та водночас героїчним періодом історії українського народу. У більшості своїх працях митець звертався до історії власного народу, відображаючи головні події, які вплинули на хід та розвиток становлення української нації. Адже на думку письменника, виховання патріотизму без знання історії є безглуздя, а любити по-справжньому свій народ і рідну землю без знання історії – неможливо [1, с. 26].

Одним із творчих надбань О. Довженка є оповідання «Воля до життя». Це оповідання є прикладом боротьби та нескореності людини, прикладом любові до життя. У даному творі письменник відтворює трагічні події Другої світової війни, героїзм і незламність нашого народу. Автор висвітлює такі

ідеї як: нездоланність, мужність, хоробрість, стійкість, сила духу, нескореність людини, її моральна, духовна краса та сила волі до життя, яка є рушійною силою існування особистості.

Як відомо, у житті кожної людини настає такий період, коли здається, ніби весь світ проти неї. У такий період людина не має ні сил, ні прагнення дії, розвитку, рухатися далі, а лише є бажання опустити руки. У даній ситуації існує дві категорії людей: ті, хто не витримують та опускають руки, та ті, хто сприймають таку ситуації як виклик і розуміють необхідність проходження певного періоду їхнього життя.

Головний герой оповідання «Воля до життя» Іван Карналюк є прикладом другого типу людей. Він відважно дивився перешкоді в очі, долав труднощі, які виникали на його шляху для того, аби досягти своєї мети. А метою Карналюка було вижити, залишитися в живих та повернутися додому до рідних людей, які його чекали [2, с. 5]. Тобто, головний герой мав потужну мотивацію. У результаті, Іван Карналюк залишився живим та став сильнішим духом, завдяки власній силі волі до життя.

Головний герой твору є уособленням кращих якостей усього українського народу, підтвердженням цього є репліки, сцени в оповіданні. Наприклад, після проведення операції хірург Микола Дудка зауважив: «Він (Іван Карналюк) житиме більше за нас з вами! Він зробив для свого життя уже в багато разів більше, ніж ми оце тут робимо» [2, с. 9]. До того ж автор твору «Воля до життя» зображує сцену, як людей, які знаходилися в оточенні Карналюка, надихали його сила, стійкість, незламність, нездоланність, мужність перед обличчям смерті. Вони сприймають Івана як героя, який допоміг їм зрозуміти, що в житті немає нічого неможливого. На власному прикладі Іван Карналюк довів собі та іншим, що завдяки власній силі волі до життя він зміг мужньо вистояти у поєдинку зі смертю та стати переможцем у цьому двобої: «Коли Карналюка виносили з операційної на койку, йому аплодувала вся палата. Поранені з гордістю дивились на свого товариша і радісно дякували йому. Їм також передавалась його воля до життя» [2, с. 10].

Автор показує, яка сила волі притаманна головному герою оповідання, що він зумів своїм прикладом надихнути інших людей ніколи не опускати руки, не здаватися та рухатися далі навіть тоді, коли розумієш, що сил та енергії зовсім не залишилось. Однак, якщо ти сильна духом людина, ти мусиш зібрати усю волю, усі сили та діяти. Адже сила волі є рушійною силою людського існування.

В оповіданні «Воля до життя» простежується головна ідея, яка відображена в одній фразі лікаря Дудки: «Людина на війні – це воля. Є воля – є людина. Нема волі – нема людини! Скільки волі, стільки й людини» [2, с. 3]. Саме ці слова змушують читача замислитися над власною волею та поведінкою.

Відомий педагог Василь Олександрович Сухомлинський відмічав, що людська сила духу безмежна, що людина іноді буває на такому рубежі, коли в неї вже немає фізичних сил, але сили духовні породжують в ній нові фізичні сили, і вона продовжує жити борцем. [3, с. 167].

Наведені висловлювання змушують замислитися над багатьма речами, які відбуваються у житті людини, та змушують кожного переосмислити власні дії, вчинки та поведінку.

Ввидатний письменник, режисер Олександр Довженко у своїй творчості звертався до простих та водночас святих понять, осмислюючи їх. Завдяки своїй творчій майстерності автор оповідання «Воля до життя» зумів передати усю велич силу духу, силу волі до життя, незламність, непереборність, могутність української нації. Ідеї твору є актуальними для українського народу і в XXI столітті

Отже, тема війни існувала в житті людства в усі часи. Олександр Довженко майстерно показав, що немає поразки, поки сама людина не визнала себе переможеною та поки не опустила руки, а, навпаки, всупереч усім обставинам, продовжує боротися. Письменник довів, що основною рушійною силою існування людини в надзвичайних умовах є сила волі.

Адже маючи силу волі, людина продовжує жити, боротися та змагатися за власне життя.

-
1. Кудін В.О. Філософська поетика О. П. Довженка. *Трибуна лектора*. Львів, 1998. № 9. С. 19 - 27.
 2. Довженко О. П. Воля до життя. Незабутнє. Ніч перед боєм. Харків: Фоліо, 2015. С. 3 - 10.
 3. Сухомлинский В. А. Не только разумом, но и сердцем. Москва: Молодая гвардия, 1986. 205 с.

ТЕМА БАТЬКІВЩИНИ В ТВОРЧОСТІ ЄВГЕНА МАЛАНЮКА

Берлінська А.

Євген Маланюк народився 1 лютого 1897 року в селищі Архангород Херсонської губернії (зараз це селище Новоархангельськ Кіровоградської області). Спочатку закінчив на відмінно Єлисаветградське земське реальне училище, потім вступив до Петербурзького політехнічного інституту, але Перша світова війна не дала змоги закінчити навчання. Євген Маланюк в січні 1916 року закінчив Київську військову школу та служив у чині прапорщика.

Турбуючись за долю України, Є. Маланюк брав активну участь у творенні Української народної республіки, але у 1920 році після поразки УНР, письменник опинився в Польщі в інтернованих таборах вояків УНР. Восени 1923 року він переїхав до Чехословаччини, де в Подєбрадах здійснив свою мрію та став інженером-гідротехніком [1]. У цьому ж місті, в 1925 році вийшла його збірка “Стилет і стилос”.

У поезії “Стилет і стилос” поет-емігрант оприлюднив свою стійку позицію митця-борця. Стилет – це гострий короткий ніж, а стилос – дерев’яна гостра паличка, якою видряпували тексти в давнину.

«Стилет чи стилос? — не збагнув. Двоєко

Вагаються трагічні терези.

Не кинувши у глиб надійний якор,
Пливу й пливу повз береги краси(...)
Та тільки тут веселий галас бою —
Розгоном бур і божевільям хвиль.
Безмежжя! Зачарований тобою,
Пливу в тебе! В твій п'яний синій хміль!» [2, с. 7]

У цих рядках поет вагається та роздумує, що ж все таки йому обрати, стилет, чи стилос? Яким має бути його мистецький шлях? І все ж таки він робить свій вибір, дотримуватись якого буде все своє життя. Для нього слово має велику силу, і тому воно стає основною зброєю митця.

Життя вдалині від місця, де народився та отримав великий спектр емоцій, складно давалося Є. Маланюку, туга за Батьківщиною виливалася в його поезії та займала значне місце в його творчості. Яскравим прикладом є поезія «Лист»:

«Так. Без Тебе повільна, нестямна загибель,
Батьківщино моя, Батьківщина німа!
Навіть гіркість в черствому щоденному хлібі
Мстить, нагадуючи, що Тебе нема (...)
Та у муках ночей, під нещадними днями,
За безкрилим триванням цих згублених літ
Виростає ось мудрість, важка, наче камінь,-
Одинокий безрадінний плід». [3, с. 273]

Цими рядками поет розповідає, як кожен день згадує рідний край, тому його завжди переслідує почуття смутку та туги. Але він продовжує слідкувати за новинами в Україні та продовжує свій творчий шлях, беручи участь в різних літературних спілках українців-емігрантів.

Євген Маланюк часто називав Україну Елладаю, порівнюючи багатство землі та культури своєї Батьківщини з стародавньою Грецією. Таке порівняння яскраво відображене в його поезії «Степова Еллада» [4]. Але у творі «Варязька баллада» також присутня критика, навіть звинувачення «...Куди ж поділа, степова Еллада, Варязьку сталь і візантійську мідь?» [2, с.42], поет вважав, що маючи такий великий потенціал та багатства, його Батьківщина не використовує все це для встановлення своєї самостійності. А рядками «І на горі спить Київ – Степова Олександрія, під злотом

царгородських мозаїк...» [2, с. 43] підкреслює «сонний» стан Києва та країни в цілому, яка має невичерпані ресурси, але ніякі глобальні зміни не відбуваються. Цей смуток, ця претензія набуває більш різкого характеру в самому кінці поезії, а саме в риторичному питанні:

«... Коли ж, коли ж знайдеш державну бронзу
Проклятий край, Елладо Степова?!...» [2, с. 44].

Поет поєднує в собі безумовну любов до Батьківщини, здатність бачити прекрасне в її природі, культурі, але при цьому не втрачає своє критичне ставлення та об'єктивність, він чітко бачить проблеми і наголошує на них, сподіваючись, що його почують.

Доля України сильно хвилювала митця, але надія на те, що Україна має яскраве, успішне майбутнє не полишала його до самої смерті. Ці переживання лягли рядами в поезії «Невичерпальність», де поет пророкує, що настане той день, коли;

«...А то підземно загуде
Вулканом націй ціла раса,
І даром божеським гряде
Нам Прометеїв дух Тараса.»[3, с. 63]

Майже одразу, після розлучення з Батьківщиною Євген Маланюк пошкодував за свій вчинок, та прийшов до сумного висновку, що «...треба було впасти серед бою на тій землі, де молодість цвіла...» [6, с. 12], але все ж таки емігрантська діяльність поета мала не аби яке значення. В його руках опинилося збереження та розвиток української культури діаспори. Із-за кордону він мав змогу творити не боявшись цензури.

Все життя, перебуваючи в еміграції, Євгена Маланюка переслідував образ та історія рідної землі, де він народився і отримав незабутні спогади. Образ Батьківщини як чогось близького та неосяжного, надія та смуток стали ключовими темами його творчості, яка увійшла до спадщини літератури українців-емігрантів. Його словесна майстерність та холодний розум, створили прекрасну поезію, в якій відображена краса Батьківщини, та

визначені її проблеми. Євген Маланюк не зрадив своїм переконанням і тому викликає глибоку повагу.

-
1. Євген Маланюк – Біографія. *Українська література*: Електронна бібліотека. // <http://ukrclassic.com.ua/katalog/m/malanyuk-evgen/1226-evgen-malanyukbiografiya>
 2. Маланюк Є. Вибрані поезії 1923-1943. Львів, Краків: Українське видавництво, 1943. – 172 с.// <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/24854/file.pdf>
 3. Маланюк Є. Ф. Поезії / Упоряд., вступ. ст. і прим. М. Я. Неврлого. Київ: Український письменник, 1992. 318 с.
 4. Маланюк Є. Ф. Степова Еллада. *Сайт української поезії*. <https://poety.com.ua/evgen-malanyuk-stepova-ellada/>
 5. Панченко В. «Я – кривавих шляхів апостол»: Євген Маланюк у ролі «українського Фройда». *Український тиждень*. 2012. 12 лютого. <http://tyzhden.ua/History/41914>
 6. Сучасність. Ч. 8 /Упоряд Б. Бойчук, В. Бургардт та ін. Мюнхен: Українське товариство закордонних студей, 1968. 132 с. https://shron2.chtyvo.org.ua/Suchasnist/1968_N08_92.pdf?

ТЕМА ІНТЕЛІГЕНЦІЇ У РОМАНІ І. НЕЧУЯ-ЛЕВИЦЬКОГО «НАД ЧОРНИМ МОРЕМ»

Мохно М.

Роман «Над чорним морем» Івана Семеновича Нечуй-Левицького побачив світ понад 130 років тому, але життя представників одеської інтелегенції, а саме вчителів та педагогів в чомусь є схожим із сьогоденням.

Наприкінці ХІХ століття, інтелегенція продовжувала своє формування як повноцінне суспільне явище на теренах України. Туди входили люди, які були творцями духовних та інтелектуальних цінностей українського народу. Саме в цей час на території всієї України, в кожному її куточку з'являлися такі творці. В романі І. С. Нечуя-Левицького нас зустрічає зображення боротьби чесних інтелігентів проти кар'єристів та пристосуванців не тільки в Одесі, а й по території всієї України. Тогочасна одеська інтелегенція хотіла

стати ближче до народу, до свого краю та його культури. Масово поширювалася українська мова, нею більше не цуралися розмовляти на вулицях міст, з кожним днем з'являлося бажання розвивати українську культуру. [3, с. 165 - 166] Дія роману охоплює весну й літо 1880 року, і ця точна прив'язаність її до часу дає можливість зіставляти події, змальовані в творі, з тим широким громадянським рухом, який характеризував суспільно-історичне життя в той рік. Хоч у романі й наявні епізоди, пов'язані з інтимно-особистими взаєминами головних персонажів, проте ця сюжетна лінія підпорядкована основній проблематиці твору – з'ясуванню ідейних прагнень та інтересів молодих інтелігентів: учителів, службовців, випускниць жіночої гімназії.

Одними з головних представників тодішньої інтелігенції є Саня Навроцька та Віктор Комашко, які до кінця залишалися вірні своєму обраному шляху. Учитель Комашко зазначає, що рівень свідомості в українців значно зростає, люди починають захоплюватися культурою свого народу, обирають якісну освіту замість невдячної важкої праці, за яку майже не платять. Також він помітив, що існують великі розбіжності в освіті молодих людей, що дуже добре доводять сестри Навроцькі: якщо Саня захоплюється світом літератури, може підтримати будь-яку розмову, що є результатом навчання в класичній гімназії та старанної і кропіткої самоосвіти дівчини, то Маня, яка є випускницею приватного пансіону, крім практично засвоєного курсу із французької мови, більше ні в чому не може показати себе. До речі, її обмеженість виявлялася навіть у розмовах про Шевченків «Кобзар», коли під час обговорення вона відразу зізналася, що через заборону матері вона не читала цю книгу, тому що вона написана «мужицькою мовою»: «В папи є Шевченків «Кобзар», але мама сказала мені, щоб я його не читала: каже, що він написаний мужицькою мовою».[2, с. 179] В розмові з Комашко Маня показує нерозуміння елементарних істин та понять, доказуючи, що найчастіше якість освіти залежить від навчального закладу. Порівнюючи сестер, можна сказати, що зараз також є багато людей,

які не знають та не хочуть знати елементарних речей, не мають бажання бути освіченими та цікавими особистостями і знаходять виправдання, щоб не займатися самоосвітою.

Щодо сутності образів у романі: оскільки передача внутрішнього стану персонажа, його думок та переживань є вторинною рисою, то існує припущення, що жіночі образи є нейтральними та дефемінізованими, тобто якщо жіночі репліки віддати чоловікові, то відмінностей ми майже не помітимо і навпаки. Проте є всеодно відмінна риса, яка допомагає краще зрозуміти погляди жінок в той час – відстоювання жіночих прав. Саня вважала, що заміжня жінка повинна мати ті ж самі права, що й чоловіки, Вона не розуміла, чому її воля має бути скована якимись стародавніми звичаями. Час йде, а питання щодо відстоювання жіночих прав все ще є актуальним. Хтось може бути згоден з чимось, хтось ні, але всі мають право на вираження своїх думок.

У Сані була подруга Надя Мурашкова, вони читали майже ті самі книжки, відстоювали права жінок та сходилися у принципах. Саня, викладаючи в жіночій єврейській школі, вважає, що робить добру справу, допомагає ставати освіченими тим, хто страждає від принижень та пригнічення. Складається враження, що Саня є ідеалом людяності та освіченості, але чи насправді воно так? Одного дня Надя та Саня сиділи в садку перед роботою і Надя запитала в Сані, як то вона справляється із такою важкою працею в єврейській школі. [2] Саня не довго думаючи, відповіла, що мусить видержувати і наголосила на тому, що іноді смердить так, що голова морочиться, але ж вона робить добру справу. Чесно кажучи, порівняно із сьогоднішнім, до сих пір багато людей роблять гарні справи лише для ілюзії своєї людяності, яку вони давно вже втратили. Гадаю, Саня не до кінця розуміє важливість щирої допомоги у будь-який час, що ще раз доводить, що час йде, а люди майже не змінюються.

Роман «Над Чорним морем» – це явище в українській літературі, реалістичний твір, де окрім національно-ідейних суперечок окреслюються

проблеми жіночої емансипації та реалізації. Персонажі твору постають інструментами втілення ідей, які були означені автором і розкриття яких є метою написання твору. Саме стійкість в ідейних переконаннях є маркером внутрішнього світу персонажів.

Отже, одеській інтелігенції в більшій мірі були притаманні такі риси, як творчість, освіченність, бажання змінювати життя на краще, здатність розмірковувати. Такий прошарок суспільства мав велике майбутнє у розвитку освіти, культури країни. [1, с. 23 - 25]

-
1. Касьянов Г. В. Українська інтелігенція на рубежі ХІХ–ХХ століть: соціально-політичний портрет. – Київ: Либідь, 1993. – 176 с.
 2. Нечуй-Левицький І. С. Над Чорним морем. Харків: Фоліо, 2008. 220 с.
 3. Нечуй-Левицький І. С. Загальний огляд найновішої русько-української літератури. *Зібрання творів у 10-и томах*. Т.10. К.: Наукова думка, 1966. С. 160-168.

ВПЛИВ ТВОРЧОСТІ СЕРГІЯ ЖАДАНА НА СУЧАСНУ МОЛОДЬ

Іщенко. Е.

Сергій Вікторович Жадан неодмінно привертає багато уваги своєю творчістю. Більшість знають його через «Ворошиловград», «Депеш Мод» та «Інтернат». Інші можливо бачили його ім'я читаючи поезію у перекладі з іноземної мови. Деякі знають чоловіка, як активного громадського діяча, який симпатизував лівим/анархістським ідеям у 2004 році. А шанувальники української рок - музики, безсумнівно знають Сергія Жадана як фронтмена груп «Жадан і собаки» та «Лінія Маннергейма».

Перш за все, Сергій Жадан – письменник. Без згадки про нього не проходить жодної розмови про сучасну літературу. Його особистість і творчість отримують найбільшу медійну увагу серед літераторів в

культурному просторі України та зарубіжжя. Письменник став яскравим представником сучасної літератури, який своєю творчістю презентував нову хвилю, адже він зробив спробу висвітлити проблеми сучасного суспільства. Письменник пише переважно про покоління 1990-х років, з якого вийшов сам. Для нього цей період – «якась підсвідома стратегія, хронологія однієї генерації». Саме про це розповідається в автобіографічному романі «Депеш Мод» (2004 р.), романі у формі нотаток «Anarchy in the UKR» (2005 р.), збірці малої прози «Гімн демократичної молоді» (2006 р.) та інших. Така увага до проблем свого покоління, знання специфіки його існування «зсередини» дозволили С. Жадану завоювати визнання своїх творів на міжнародному рівні, бо «масштаб письменника визначається його здатністю об'єктивно, правдиво відбивати свою добу, а це неможливо без самоусвідомлення в часі, без виробленого ставлення до нього» [5, с. 50]

Коли читач бере до рук твір Сергія Жадана, він знає, що історія буде йому зрозуміла та читатиметься на одному диханні. Неодмінна риса мови Жадана – лексична простота та насиченість розмовними виразами, а ще – русизмами. Часто через усі ці речі його письмо переходить межі властиво літературної мови, не кажучи вже про чималі розбіжності з мовними стандартами письменників-традиціоналістів. Можна говорити, що мова Сергія Жадана в цьому сенсі є певною мірою письмом-компромісом між літературною мовою, повсякденним діалектом україномовної меншини східних областей та неправильною російською більшості мешканців Сходу нашої країни. Навряд чи хтось заперечуватиме, що на тлі реанімації іншими авторами забутої лексики, активного застосування сленгу, вітчизняній літературі не завадить також і цей підхід. Також письменник має велику схильність до епатажу та в його творах була і є переважно інверсивна лексика та іронія щодо деяких канонів чи явищ. Кажучи простіше, С. Жадан часто пише ненормативною лексикою і дозволяє собі вільно поводитися не лише з іменем естрадного співака Степана Галябарди, а й із Тарасом Шевченком чи Максимом Рильським. Та лайка в творчості письменника явно

спрямована не так на епатажування читача, як на передачу колориту, що дає можливість читачеві розслабитись, бо він бачить звичайні діалоги такими, які можуть почути щодня.

В його ранніх прозових творах характерне відображення власного життєвого досвіду, яке з роками змінюється на більш глибокий та осмислений філософський підтекст. Сучасна молодь завжди біжить від себе, намагається зрозуміти своє «Я» та знайти відповіді на всі внутрішні запитання. І здається, що Сергій Жадан знає це не зі слухів, бо у своїх творах відкрито це презентує. Категорія «втраченості», «загубленості» у реальному житті якнайкраще вписується в контекст екзистенційних пошуків персонажів С. Жадана. Вони постійно опиняються в тій чи іншій «межовій ситуації», що змушує їх обирати власну життєву позицію.[3, с. 49] Літератор показує шлях до пізнання себе та боротьбу зі своїми страхами та невпевненістю через персонажа свого роману «Ворошиловград» Германа, бо хоча він і не дуже впевнений у власній перемозі, але не полишає бажання активно проявити себе: «Ну, не вийде, так не вийде. Спробувати ж треба, правильно?».[2, с. 349] Усі події і трагедії, з якими зіткнувся Герман, відтепер змінюють його буденність і стають точкою відліку, коли починається нове життя, з'являються нові цінності й духовні пріоритети. Раніше Гера не переймався суспільними проблемами, жив відсторонено від світу і людей, та відтепер він надає перевагу активній участі у життєвих конфліктах. Основною його життєвою заповіддю стають такі слова: «Роби, що робив. Не ігноруй живих. І не забувай про смертних».[2, с. 431] Тепер його буття перестає бути «втраченим», він помічає вартість свого існування. Із погляду всього пережитого він розуміє: «...ми часто не знаємо міри своїх можливостей, боїмося заступити за межі, котрі самі для себе окреслюємо».[2, с. 440] Побачивши і прокрутивши через себе увесь путь, який пройшов Герман, читач неодмінно замотивується та зробить для себе якісь висновки. Особливо молодий читач, який ще не зовсім серйозно розуміє, як жити далі, коли, здавалось би, нічого важливого у твоєму існуванні немає.[3, с. 56 - 57]

Усі персонажі С. В. Жадана – прості люди, яких ми зустрічаємо кожного дня у своєму житті. Численні герої творів втілюють достатньо типових рис, щоб впізнавати у них якщо не власне середовище, то вже напевно – людей зі свого кварталу. Це типові жителі українських міст та містечок в уявленні інтелігенції, травмованої 1980 – 1990 роками. Як говорив сам митець; «Мені завжди були цікаві оці голоси маргінесу, голоси соціального дна. По перше, тому що їх в принципі слабко чути в культурному просторі, попри те, що в суспільному житті вони активно присутні. Ну і плюс там же зазвичай багато емоцій. Там, де багато емоцій, відповідно, є про що розказати». [1] Тобто можемо зрозуміти, що усі герої, згадані в творах, не є висмоктаними з пальця. Письменнику важливо, щоб персонажі були живими, його цікавить література «яка не боїться життя, яка має оцей резонанс із життям».[1]

Також важливо згадати про саму особистість С, Жадана. На його публічних виступах молодь уважно слухає та знімає в себе кожне його слово, в їх очах палає інтерес та зацікавленість, а по закінченню виступів залу неодмінно наповнюють бурхливі оплески. І цей ажіотаж, викликаний неймовірною харизмою митця. Він практично абсолютно відкритий і демократичний, ненав'язливий. У спілкуванні з ним не відчувається дистанції. Тобто – цілковита протилежність тому, що міститься всередині капсули стереотипу «культовий письменник». С. Жадан вважає, що говорити з публікою необхідно, бо це один зі способів стати зрозумілим, тому він завжди відповідає на запитання публіки, дуже рідко відмовляється від інтерв'ю і видає у них чіткі та лаконічні відповіді, залишаючи за собою приємний присмак. Письменник намагається бути відкритим до своєї аудиторії, бо сам цінує в людях саме вміння бути собою, коли людина така, яка вона є і не намагається грати когось, ким не являється.[4]

Отже, ми маємо ексцентричну та цікаву особистість, яка щиро бажає, щоб українська література процвітала і робить все можливе для забезпечення цього розквіту у наш час. Чи потрібна така людина як Сергій Жадан сучасній молоді? Відповідь очевидна – так, потрібна. Його тексти стають «голосом»

сучасного покоління, вражають оригінальністю творчого мислення і неординарними авторськими способами презентації. Сергій Жадан став письменником, який має вплив на формування громадської думки. Люди, особливо молодь, підуть за ним у вогонь та воду, бо це саме той чоловік, який може об'єднати людей за допомогою творчості і свого особистого підходу до висловлювання думки.

-
1. Жадан про політику, літературу...: інтерв'ю. *Українська правда*.// <https://www.youtube.com/watch?v=g3FdtYoeKdw>
 2. Жадан С. В. Ворошиловград. Харків: Фоліо, 2012. 442 с.
 3. Землянська А., Землянський А. Екзистенційні пошуки «втраченого покоління» в романі С. Жадана «Ворошиловград». *Наукові записки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди*. 2020. № 95. С. 47 - 69.
 4. Сергій Жадан про себе розказав цікаві факти. *Курцев PRO*. // <https://www.youtube.com/watch?v=EsNWBp2wT9U>
 5. Шарова Т. М., Посадна Т. В. Художній час як своєрідне явище художньо-словесної творчості В. Родіонова. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету: Філологія*. 2015. № 18. С. 50 - 52.

РІДНИЙ КРАЙ У ТВРЧОСТІ ПАВЛА БОЦУ

Григореску П.

Павло Боцу – поет своєї землі, свого народу та свого часу. Народився в 1933 році в молдавському селі Чамашир (нині село Приозерне Ізмаїльського району Одеської області) в селянській родині. Навчався у сільській школі. З дитинства П. Боцу виявив талант у літературній творчості, перемагав у тематичних олімпіадах. Потім закінчив Білгород-Дністровське педучилище. Вищу освіту здобув у педагогічному інституті імені І. Крянге в Кишиневі. своє подальше життя та кар'єру пов'язав із Молдовою. Він хотів стати учителем, а у підсумку став журналістом. Починав із рядового співробітника в газеті «Молдова сочиалистэ». Пізніше, з 1965 року до кінця життя був

головою Спілки письменників Молдавської РСР, з 1967 року – секретарем правління Спілки письменників СРСР. За книгу віршів «Касэ ын Бужяк» («Будинок у Буджаку») в 1974 році здобув державну премію Молдавської РСР. Поету було присвоєно звання заслуженого діяча мистецтв Молдови.

Павло Боцу писав на протязі трьох десятиліть молдавською мовою, а також перекладав свої твори російською мовою. Його творчість близька до душі читача, тому що вона розповідає про землю, Батьківщину, матір, історію країни. Особливе місце у творчості П. Боцу займає тема рідного краю. Джерелом поезії послужило його дитинство, яке пройшло на рідній землі, у хаті «са un cuib pe crengile razelor solare» («Casa mea») (наче гніздо на гілках сонячних променів) [4, с. 3]. Дитинство поета було сколихнуте казками Чамаширу, південними піснями та баладами: дитина була наповнена запахами й звуками рідної землі, барвами омитих водою краєвидів, солодким ароматом бруньок. Ті, хто обдарував П. Боцу солодким медом рідної мови, – це мешканці південних земель, прив'язані до землі й села, які знали ціну всьому. Павло Боцу почав свій шлях письменника із віршем про рідний край «Батьківщина» (1959 р.):

«Еу баштина мя о куноск де демулт,
Аиче мэ афлу акасэ,
Суфларя ши пулсул ку грижэ-й аскулт,
Ку дынса де чине че-мь пасэ?
Еа-мь дэруе апе ши черул сенин,
Еа-мь дэруе драгостя тоатэ,
Деачея ши инима мя й-о ынкин —
Звыкниндэ, апринсэ, куратэ». [3, с. 58]
(Батьківщину свою я знаю давно,
Тут я знаходжуся вдома
Дихання і пульс її уважно слухаю,
З нею мене ніщо не лякає?
Вона дарує мені води і чисте небо,
Вона дарує мені всю любов,
Тому і серце мое їй склоняю —
Пульсуюче, запалене, чисте.)

В цьому вірші поезія відзначена чарами рідного місця. Читача ні на мить не залишає фізичне відчуття дивовижного духу його Батьківщини, з

якою поет відчуває ментальну єдність . Поета зачаровує рідний край своєю природою: прозорі води і чисте небо, красиві краєвиди.

У поемі про рідний край «Касэ ын Бужяк» («Будинок у Буджаку») слову «будинок» поет надає значення «малої батьківщини»:

«О вэд кум се налцэ
Ши креште ын мине...»[2, с. 34]
(Я бачу, як вона підіймається
І росте в мені...),

Він бачить себе в батьківському гнізді частиною генеалогічного дерева:

«Ши фэрэ де тине-с
О фрунзэ ушоарэ,
Че ну май комуникэ ку рэдэчина». [2, с. 34]
(І без тебе
Я легкий листочок,
Який уже не має зв'язку з коренем).

Рідний край митець бачить як зв'язок зі своїм корінням, зі своїми предками. Павло Боцу образно пише, що тут всі покоління дідів та батьків кільцями лягали в деревину, створююче велике дерево:

«На ветви ствол дробился в вышине,
Стремилось древо к солнечному свету.
И вот теперь оно досталось мне,
Потомку, расточителю, поэту». [1, с. 7]
(На гілці стовбур дробився у висоті,
Прагнуло дерево до сонячного світла.
І ось тепер воно дісталось мені,
Нащадку, марнотратнику, поетові).

Поет «вирощує» історію, далеку та близьку, у живу тканину сучасності. Зв'язує покоління своїх предків, які жили на цій землі з собою. Так, Павло Боцу, як і належить синові свого народу, не забуває про першоджерела – своїх прадідів.

Тема рідного краю в творчості П. Боцу тісно зв'язана з людьми, які живуть на його малій батьківщині. Він пише про своїх земляків шанобливо, з гордістю, але в ньому ніколи не бере гору сліпа любов, коли вже за рідним деревом не видно лісу:

«Здесь не бросают слов на ветер,

Умея смладу их беречь.
Как старики, иные дети
Ведут свою скупую речь.
Зато, когда зимою черной
Ветра о засухе поют,
Они спокойно и упорно
Творят судьбу свою и труд». [4, с. 8]
(Тут не кидають слів на вітер,
Вміючи смолоду їх берегти.
Як старі, інші діти
Ведуть свою скупу мову.
Зате коли зимою чорною
Вітри про посуху співають,
Вони спокійно і наполегливо
Творять долю свою і працю).

П. Боцу у своїй поезії наводить метафоричні описи природи рідного краю:

«С'а реземат Бужякул
Ку умэрул де апе,
Ши Дунэря ыл спалэ
Бужяк, Бужяк,
Ци-й вынтул ка о ламэ,
Пе кытэ апэ – атыта степэ арсэ,
Вине кымпул пынэ'н ушэ
Ши м'аштяптэ диминяца.
Вине степа ши мэ'мбатэ
Ку тэрий де браздэ адынкэ» [3, с. 41,43]
(Підперся Буджак
Плечима на води,
І Дунай його омиває
Буджак, Буджак,
Твій вітер, як лезо
На скільки води – стільки спаленого степу,
Сонячні промені б'ють йому в обличчя,
Поле підходить до дверей
І чекає мене вранці.
Приходить степ і мене напуває
З силами глибокої борозди).

Тема рідного краю однією з найулюбленіших в творчості Павла Боцу. Описуючи та розкриваючи красу рідної землі, поет пишається, що Батьківщина є для нього цінним скарбом, прикрашеним піснями та сонцем:

«Е баштина мя; е пэмынтул стрэбун,
Ка фиу де крединцэ мэ аре.
Еу астэзь аш вря ка пе тымпле сэ-й пун
Кунуне дин кынтек ши соаре». [3, с. 58]
(Це моя батьківщина; це прадавня земля,
Має мене як вірного сина.
Сьогодні я хотів би її обвінчати
Вінцем із пісні і сонцем)

-
1. Боцу П. П. Избранная лирика/ Пер. с молдавского. Москва: Молодая гвардия, 1972. 32 с.
 2. Боцу П. Касэ ын Бужжак. Кишинэу: Картя Молдовеняскэ, 1973. 117 с.
 3. Боцу П. Скриерь алесе. Кишинэу: Литература Артистикэ, 1983. 542 с.
 4. Voțu P. Strămoși. Odesa: Astroprint, 2003. 105 p.

ПЕРЕКАЗ «ОСКАР І РОЖЕВА ПАНІ» Е. Е. ШМІТТА

Малакі В.

Ерік Еммануель Шмітт став одним із найпопулярніших франкомовних авторів і одним із найбільш представлених у світі. Його твори перекладені 40 мовами, п'єси ставлять у більш ніж 50-ти країнах світу (Мета його п'єс – спровокувати думку, втягнути глядача в діалог). Письменника хвилює тема долі і меж людської свободи: ми обираємо свою долю, вибудовуємо її чи отримуємо удари і відстоюємо себе – чи знає людина, хто вона і куди прямує? Ці та інші філософські проблеми, поставлені в межах короткого художнього тексту, важливі, вже своєю іфокативною постановкою. Е. Е. Шмітт з тих письменників, хто пропонує готову відповідь. [2, с. 215]

«Оскар і Рожева пані» – це хвилююча розповідь, в якій ставляться глибокі і серйозні питання. У творі відсутній конфлікт між персонажами у традиційному розумінні, він скоріше у вічних питаннях, у філософії: сприймати смерть як покарання чи як даність? І цей переказ стає платформою для роздумів. Автор порушує перед читачами проблеми, але не пропонує їх вирішення, ставить запитання, та не дає відповідей.

Твір складається з 14-ти листів, адресованих Богу, 13 з яких підписані іменем Оскара, а останній – Рожевою Пані. В дев'яти листах є постскриптом, в якому хлопчик висловлює свої прохання або ставить питання Богу. Він знає, що відповіді не отримає. Ці щоденні листи, без яких Оскар не зможе пізніше обходитись, так як навіть дуже ослаблений, він, не зважаючи ні на що, буде знаходити в собі сили тримати ручку, стануть зрештою для дитини втіленням свободи. Вони допоможуть йому втекти від хвороби, яка його забирала. [1, с. 7]

Оскар не був списаним з конкретної дитини. Це списано з усіх дорослих, яких письменник проводжав в останній шлях. Головне – розуміти цей момент і розуміти, що він невідворотний. Автор вклав слова про смерть у вуста дитини тому, що спостерігав у лікарні різницю між тим, як ставляться до смерті дорослі й діти. Діти не ховають від себе поняття хвороби та смерті. А дорослі бояться зізнатися навіть собі. Дорослі завжди вважають що зможуть зупинити смерть, вважають себе набагато хитрішими. В цей же час діти приймають своє буття, починають проживати дорогоцінні години, хвилини як треба. Оскар з самого початку знав, що він помре, тому що у нього лейкемія, від якої він не вилікується. Він швидко зрозумів, що нічого не варто чекати від батьків, які були б надто розгубленими та боялися допомогти йому зіткнутися зі смертю.

«Я спробував пояснити своїм батькам, що життя – забавний подарунок. Спочатку цей подарунок переоцінюють: думають, що їм вручили вічне життя. Після – її недооцінюють, знаходять нікчемною, занадто короткою, майже готові кинути її. І нарешті, усвідомлюють, що це був не подарунок, життям просто дали покористуватися. І тоді її намагаються цінувати. Не знаю, чи вдалося мені їх переконати». [3, с. 70]

В лікарні, після невдалої операції Оскар зустрічає Рожеву Пані. Ця старенька нічого не боїться і дивиться реальності в обличчя, відвідує хворих. Вона пропонує йому написати листи до Бога, навіть якщо дитина не віруюча. Завдяки уяві, фантазії, яка водночас містить у собі і смак правди, і смак

витівки, ця жінка допомогла хлопчикові жити. Медицина вже була безсила, але людяність могла його врятувати, себто допомогти гідно прожити життя до останніх днів. Пропонуючи герою твору написати Богові, жінка дозволяє йому висловити своє збентеження і тугу. Це речення: «Вони називають мене яєчним черепом, я виглядаю так, ніби мені сім років, я живу в лікарні через свій рак, і я ніколи з тобою не розмовляв, тому що я навіть не вірю, що ти існуєш» [3, с. 2], відтворює весь стан та розум цього маленького пацієнта.

Завдяки старенькій Оскар також відкриває можливості подолання свого страху перед стражданням і смертю. Книга є обнадійливим повідомленням про те, як наблизитися до смерті, а також про те, як радіти життю кожен день, як якщо б він раптово підійшов до кінця. [4, с. 15]

Повість дуже нелегка до сприймання. Після прочитання залишається важке відчуття: саме та «порожнеча», яку деякий період дуже складно заповнити. Твір переповнений душевними стражданнями, емоціями. Фінал твору досить трагічний – Оскар назавжди покидає цей світ й вирушає у нову, невідому історію, яку буде вершити, на жаль, вже сам. Ніхто не знає, що очікує нас після смерті, а змиритися з цією думкою чи жити у постійному страху перед невідомим – особистий вибір кожного. Оскар сприймає хворобу, як частину себе. Тому й проживає свої останні дні повноцінно.

Твір Е. Е. Шмітта не є сповіддю з жалем за втраченим чи пережитим. Це саме життя – таке, як воно є. За допомогою уяви, Оскар зміг змінити своє ставлення до Бога, батьків і самого себе. Він додав «життя у саме життя», він створив його і проживав. І прожив! Цей твір – це не спроба розповісти про медичну проблему, це привід для філософських роздумів. Привід, треба зауважити, виявився досить жорстоким, безжальним і прицільним. Адже в кожному з нас ця тема відгукується, відчувається занадто «сильно». Автор підводить до того, що кожному з нас слід цінувати життя таким, яке воно є.

-
1. Гузь О. О., Тіхоненко С. О. Гуманістичні цінності в творі Еріка-Еммануеля Шмітта «Оскар і Рожева пані». *Зарубіжна література в школах України*. 2015. № 2. С. 7 - 9.
 2. Фесенко В. І. Новітня французька література: Навчальний посібник.

Київ: КНЛУ, 2015. С. 213 - 215.

3. Шмітт Е. Е. Оскар і Рожева Пані: Переказ. Київ: Махаон, 2005. 72 с.
4. Lambert Jérémy Oscar et la Dame rose d'Éric-Emmanuel Schmitt (Analyse approfondie). France: Profil-Litteraire, 2016. 48 p.

КАЛЕНДАРНІ ОБРЯДИ В ОПЕРАХ М. ЛИСЕНКА «УТОПЛЕНА» ТА «РІЗДВЯНА НІЧ»

Батракова Е.

Микола Віталійович Лисенко з дитинства захоплювався народними піснями, традиціями, а у юнацтві цей інтерес поглибився. Зібравши багато зразків народної творчості (народних пісень, обрядів), він активно використовував їх у своїх музичних творах, тому що вважав, що сутність українського народу дуже добре розкривається через пісні, звичаї та обряди.

В операх «Утоплена» та «Різдвяна ніч» народні обряди, пов'язані з різдвяними святами та купальськими традиціями стають ключовими для відображення характерних народних звичаїв. На традиціях святкування, народних повір'ях вибудовується музикально-драматургічна лінія цих опер.

Композитор використовує музику для того, щоб показати життя українського народу в старовину, його звичаї, обряди, розкриває національні легенди. Показує життя звичайних людей, які ведуть боротьбу за своє щастя, любов і свободу.

Опера «Утоплена», створена у 1883-1884 роках на лібрето М. Старицького, з великим успіхом ставилася музично-драматичними трупами М. Старицького та М. Садовського. В драматургії опери простежуються тісні зв'язки з традиціями українського музичного театру: музичні номери чергуються з розмовними діалогами.

В опері «Утоплена» М. Лисенко створив виразний український народний колорит, використовуючи власну музику на тексти народних пісень [4, с. 90]. Національна достовірність та справжність українського духу в опері

визначаються також і її пісенно-хоровою основою, пов'язаною з часом дії – днями Зелених свят. Композитор яскраво розкрив свято русалчиного великодня. Ці свята належать до циклу русальних святкувань, які тривають перший тиждень червня.

Звичаї русалчиного великодня були детально знайомі композитору як уродженцю Полтавщини. Саме в ці дні душі померлих нехрещених дітей або дівчат, які стали жертвами зради з боку своїх коханих і вчинили гріх самогубства, просять людину про особливу молитовну підтримку і, натомість, щедро винагороджують її [2, с. 129].

Русальні пісні виконуються під час обрядів, пов'язаних з Зеленими святами або Клечальною неділею (перший тиждень червня). За стародавніми уявленнями люди після смерті могли стати рослинами або рослиноподібними духами, котрі знаходили собі притулок у лісах, полях, водах. Пісні русального циклу – ліричні, повні радості буття. Вони славлять буяння світла, простору, відчуття духовного здоров'я. Героїні пісень – дівчата та їх доля. Пісні виконуються у піднесеному настрої, а образи порівнюються з квітучою природою [2, с. 131].

Однією з таких композицій є дівочий хор з першої дії «Ой, зав'ю вінки», в основі якої закладена оригінальна народна пісня. Купальські свята, розкриваються через введення окремих обрядових композицій. Основне навантаження у цьому значенні покладається на жіночий хор, в якому дівчата демонструють традиційній народний обряд гадання у ніч на Івана Купала. Введення таких номерів є невід'ємною частиною сюжету, що допомагає формувати обставини для розкриття внутрішнього світу кожного героя. Мелодії в арії панночки переповнені знемогою й журбою, хор мавок на тлі характерного акомпанементу оркестру наділений оригінальною принадою. Але увесь цей чарівний образ зникає при першому проблиску світанку. На такій темі побудоване й оркестрове завершення фантастичної сцени, яким теж змальовано пейзаж, схід сонця. Усі хори першої дії, зокрема обрядові,

створюють чудовий ліричний колорит свята «Трійці» («Зеленої неділі») [5, с. 203].

Значне місце у русалчиних обрядах займає тема кохання, весільні мотиви, сватання. Ця тематика показова взагалі для усіх весняно-літніх пісень. В опері М. Лисенка мотиви реального народного життя переплетені з мотивами ірреальними. Найбільшим мистецьким досягненням композитора в цьому творі є втілення фантастичної лінії – образи русалок та хорові народні сцени, які характеризують літні календарні свята.

Зразком яскравого поєднання елементів зимово-календарних обрядів з буденністю є опера «Різдвяна ніч», яку М. Лисенко написав на основі однойменної повісті М. Гоголя. У музичному творі спостерігається вдале поєднання обрядовості календарного циклу (коляди) з елементами національної культури (козацький мотив), що є характерним для самосвідомості жителів Наддніпрянщини. У «Різдвяній ночі» композитор детально передає обряд колядування зі всією його специфічністю в умовах українського села другої половини ХІХ століття. У рецензії на оперу «Різдвяної ночі» І. Франко підкреслював високу якість музики: «Прості мотиви коляд, танкових і гумористичних пісень, ба навіть на диво мелодійні козацькі пісні, як перлини вплетені в драматичний речитатив» [6, с. 110].

До обрядових пісень зимового періоду відносяться колядки та щедрівки, які в давнину пов'язували з родовим поминальним святом. Увесь сюжет опери побудовано на основі подій надзвичайно важливого для українців свята Різдва Христового, яке успадкувало й риси культу давньослов'янської Коляди. Якщо метою колядок було музичною мовою прославити події Різдва Христового, то щедрівки містили побажання, передавали поздоровлення з нагоди зміни старого року на новий, були поєднані з іграми та забавами і носили завжди веселий характер: В цій опері подано багато цікавих давніх колядок, як-то: «Добрий вечір тобі, пане господарю»; «Радуйся! Ой, радуйся, земле» та ін.

В обрядових дійствах Різдвяних свят роль колядників є вирішальною. «Колядкові» хорові епізоди супроводжують першу та другу дії опери і представлені у звучанні колядок: «Добрий вечір тобі, пане господарю», «Чи дома, дома бідная вдова» (I картина першої дії); колядки «Ой дивнеє народження Божого сина», колядки «Чи дома, дома бідная вдова» (звучить вдруге) та великої хорової сцени першої дії II картини («Ходив, походив місяць по небі», «Ой співали три янголи»). Перший «колядковий» хоровий епізод опери (I картина першої дії) представлений у моносцені, пов'язній з експозицією образу головної героїні Оксани, колядкою «Добрий вечір тобі». Розпочинається її звучання із приспіву за сценою «Радуйся, ой радуйся земле!» [4. с. 70].

В опері сцена наближення парубочого гурту з колядкою «Ходив, походив місяць по небу» створює відчуття реальності обрядової події: Парубоча колядка оддалеки. Попереду Грицько із зіркою, Тиміш з торбою через плече. Ідуть на вулиці, через сцену, під вікно до хати. Ідучи, співають Колядку. Часте використання колядок у перших двох діях «Різдвяної ночі» дало дослідникам підстави називати її оперою-колядкою.

В оперній драматургії «Різдвяної ночі» М. Лисенко втілює прикметні ознаки святкування Різдва Христового через наслідування традиції «вулишного співу» колядників. Поєднання обрядових пісень зимового циклу з життєвими та фантастичними подіями є природними та необхідними для втілення основної ідеї автора. Жанрова оригінальність та новаторська сутність музичного супроводу опери, яка втілилась у хорових сценах і епізодах, не втратила «первісної фольклорно-театралізованої функції різдвяного обряду, у якому масове дійство є імпровізованою грою». Диригент і музикознавець О. Бенч зазначає, що в контексті обрядових дійств Різдвяних свят роль колядників є вирішальною. «Колядники молитвоспівами-колядками розпочинають і завершують весь цикл Різдвяних свят і творять релігійно-ідейний зміст Свята. Донині саме в колядках і щедрівках збереглися дуже старі наверстування давньої української природної

традиції». У творчості М. Лисенка, зокрема в опері «Різдвяна ніч», етнографізм вивершився до високого професійного західноєвропейського рівня, продовжуючи думку Б. Грінченка, «набрав усесвітньо-визнаних форм» [1, с. 34].

М. В. Лисенку справді вдалося відтворити у музиці дух українського народу з усією його пишністю та різнобарв'ям. Також він зумів вдало відтворити сутність народних обрядів та традицій, що посприяло збереженню їх у свідомості сучасної української нації. Він вдало поєднав буденність з обрядовістю, передаючи таким чином усі спектри відносин головних героїв, які у свою чергу є представниками різних верств українського народу.

-
1. Бенч-Шокало О. Український хорівий спів: Актуалізація звичаєвої традиції: навчальний посібник. Київ: «Український світ», 2002. 440 с.
 2. Давидюк В. Ф. Вибрані лекції з українського фольклору (в авторському дискурсі): навчальний посібник. Вид. третє, виправл., доп. і перероб. Луцьк: ПВД «Твердиня», 2014. 448 с.
 3. Дей, О. І. Колядки та щедрівки: Зимова обрядова поезія трудового року. Київ: Наукова думка, 1977. 167 с.
 4. Куриляк І. І., Еволюція драматургічних функцій хору в українській опері: національно-естетичний вимір: дисертація... кандидата мистецтвознавства. Львів, 2018. 195 с.
 5. Людкевич С. Микола Віталійович Лисенко як творець української національної музики. *Людкевич С. Дослідження, статті, рецензії, виступи: у 2 т./* упоряд. З. Штундер. Т.1. Львів: Вид. М. Коць, 1999. 496 с.
 6. Франко І. «Різдвяна ніч» М. Старицького – М. Лисенка. *Франко І. Зібрання творів у 50 томах.* Т. 28. Київ: Наукова думка, 1980. С. 110 - 111.

«The HARDKISS» І СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА МУЗИКА

Пархимович О.

«The Hardkiss» – український музичний, англомовний та україномовний рок-гурт, створений у 2011 році. Стрижнем гурту є фронтвумен Юлія Саніна – талановита вокалістка, яку називають «Kiss». Вперше на сцену вона

вийшла у віці трьох років, і вже тоді її виступ із дитячим ансамблем було відзначено не лише глядачами. Престижні конкурси, фестивалі, весь цей досвід Ю. Саніна втілила у girls-бенді «Sister Siren» у 2006-2008 роках. Відомо, що голос Ю. Саніної звучав у студійному бек-вокалі багатьох артистів, Ані Лорак, «НеАнгелов», Софії Ротару, Міки Ньютон, Миколи Баскова. [1].

Разом із дорослішанням у Саніної прийшло бажання не тільки співати, а й творити на ниві журналістики. Але доля приготувала їй шлях стати зіркою, тому під час роботи над однією зі статей Юлія витягла два козири. Вона зустріла свого майбутнього чоловіка, продюсера та музиканта Валерія Бебка, і отримала можливість реалізувати власний музичний потенціал. Так з'явився гурт «Val & Sanina», на той момент ще не сильний проект з російськомовними піснями. Однак, незабаром вони не тільки заспівали англійською та українською, а й повністю змінили жанр музики. Після досвіду роботи з власним матеріалом, творчий дует Валерія Бебка та Юлії Савіної у 2011 році переріс у абсолютно новий проект. Сходження до висот розпочав гурт «The Hardkiss», який став справжнім титаном українського поп-року. Назва прийшла до артистів як враження від їхньої музики, мелодійної, але дуже жорсткої. [1].

«The Hardkiss» – головний лауреат Національної музичної премії «YUNA», володар уже 11-ти статуеток. Третій рік поспіль колектив стає «Найкращим рок-гуртом» країни («YUNA») та «Альтернативою» («M1 Music Awards»). За версією журналу «Новое время», фронтвумен гурту Юлія Саніна входить до списку «100 найбільш успішних жінок України» та «35 найяскравіших представників вітчизняної культури, які досягли успіху до 35 років». [2].

Гурт «The Hardkiss» не обмежується однією музикою, досвід В. Бебка та Ю. Савіної в відео-продакшн допомагає у створенні кліпів. Шарму арт-тріумфатора та серйозного гравця гурту додала робота над відео-

альманахом «Закохані в Київ», де «Val & Sanina» виступили як режисер та сценарист.

«The Hardkiss» – це навіть не музичний колектив, а справжній арт-рух, арт-об'єднання й fashion-група. Їхні сценічні постановки настільки високого рівня, що закордонні зірки, гурт «Placebo», у якого українські рокери мали грати на розігріві, висунули вимогу змінити номери «The Hardkiss». Ю. Саніна зі співтоваришами вчинили не тільки як сильні творчі особистості, але і як патріоти, вони просто відмовилися від участі в такому дійстві. [1].

Образи гурту – це вже справжня філософія, ілюстрації до музики. Є музика, є слова, а це – зображення музики. Як співається у пісні «Make Up», зовнішність – це зброя.

«The Hardkiss» гастролювали в багатьох країнах Європи, виступали на одній сцені з такими грандами світової музики, як «Prodigy», «Red Hot Chili Peppers», зняли чудовий кліп з «Kazak». Вони показали, що українська рок-музика може бути комерційно успішною і абсолютно незалежною від російського музичного ринку. Якщо «Океан Ельзи», «ВВ» завойовували українських слухачів через російські радіостанції та телеканали, то «The Hardkiss» стали цілком самостійними від таких схем. [2].

«– У наш час легко стати популярним. І дуже складно набувати визнання, яке було у «Queen» або «The Beatles». З'явився інтернет, така кількість інформації та нової музики. Вирізнятися, стати найкращим серед цього розмаїття вкрай складно. Люди вже не фанатіють, як фанатили раніше. Можливо, тоді ми просто не знали про своїх улюблених артистів так багато. Ми поняття не мали, хто насправді наші кумири, ми так легко закохувалися у них. Зараз же будь-яке твоє слово у соцмережах може зруйнувати твою кар'єру», – казала Юлія Саніна. [2].

Нещодавно вийшла нова пісня «Маяк». Вона була написана кілька років тому, але саме зараз набула для українського слухача нового змісту. Вона задумувалася як балада, але трансформувалася у драйв. «Темне море та

дикий шторм» – так можна описати складний час, у якому ми зараз живемо. Як писала Леся Українка: «без надії сподіваюсь», і це був її заклик до боротьби. [3].

Фронтвумен гурту Юлія Саніна розповідає, що усім зараз потрібна надія, треба шукати її навіть у найтемніші часи. Як далекий вогник маяка у бурхливому океані. Українці завжди демонстрували об'єднаність, що особливо сильно відчувається останнім часом. Українці стали «маяками» одне для одного. [3].

-
1. Клауд К. «The Hardkiss (Хардкіс)» – міцні та солодкі. *Ticket-hunt-net*. 2017. 19 грудня/
<https://tickethunt.net/ua/article/the-hardkiss-hardkiss-krepkie-i-sladkie>
 2. Руда О. 10-річний ювілей The Hardkiss. Фронтвумен відомого українського гурту Юлія Саніна розповідає про найцінніше в творчості, секрети успіху, вплив музики на людські життя. *UkrainianPeople*. 2021. 8 березня./ <https://ukrainianpeople.us/10-рiчний-ювілей-the-hardkiss-фронтвумен-відомог/>
 3. Стефанюк І. «The Hardkiss» випустив потужну пісню «Маяк». *Like*. 2022. 04.11./
<http://www.like.if.ua/the-hardkiss-vypustyv-potuzhnu-pisnyu-mayak/>

ОДЕСА У ТВОРЧОСТІ АЛЬБІНА ГАВДЗИНСЬКОГО

Богданова А.

Уже під час життя картини А. Гавдзинського вважалися класикою. Витвори мистецтва цього художника розміщені у залі засідань Одеської міської ради та у художніх музеях України. Майстер, поки жив, тримав пензля і бачив красу навколишнього світу, розуміючи, що його роботи потрібні. Гармонійне поєднання повітря, світла та кольору – так можна коротко охарактеризувати живопис Альбіна Гавдзинського, видатного художника, роботи якого можна вважати справжніми шедеврами. В них він дуже чітко підкреслив свою любов до Одеси, його рідного краю. Завдяки власного професіоналізму митець фарбами зміг передати усю красу, свіжість

та легкість Південної перлини. Йому вдалося відобразити спокійний та повільний образ життя одеситів зі своєю родзинкою і в пасмурному дні, і під променями яскравого сонця, і відпочиваючи на березі моря. Окрім полотен з одеситами, художник полюбляв писати пейзажі у будь-яких місцях Одеси, ще більше підкріплюючи свою любов до рідного міста. В інтерв'ю у рамках проєкта «Смутная алчба» він сказав, що Одеса є центром культури та мистецтва. Чудове, прекрасне та величне місто біля моря, розквіт якого припав на 1960-ті та 1970-ті роки. [2] Художник підкреслив, що для нього нема гарнішого, лагіднішого, теплішого міста. Саме в Одесі люди оптимістичніші, простір величніший, анекдоти повсюду і архітектура виразніша. [2]

Альбін Гавдзинський – послідовний імпресіоніст, що розвивав традицію, витоки якої закладені творчістю Кіріака Костанді, Петра Нілуса, Володимира Синицького, Миколи Шелюто. Митця називають останнім представником «традиційно одеської школи живопису». Його роботи камерні, мелодійні, наповнені колористичними нюансами, контрастами в межах стриманої гамми, яку творить його світлоносна палітра. У кожному творі класика одеської школи дивним чином зливається його професіоналізм та віртуозність з чарівною енергетикою світлої та чемної людини. Як і інші, одна з останніх прижиттєвих персональних виставок майстра, що відбулася в галереї «NT-art» п'ять років тому, дозволяє прослідкувати еволюцію А. Гавдзинського від «барбизонців» («Корови на тирлі», 1953 р.) до, власне, його неповторного індивідуального стилю, у якому органічно поєднані здобутки одеського пленеризму та європейського імпресіонізму – якість, що дозволяла автору легко інтерпретувати мотиви незалежно від географії. Достатньо згадати лондонську серію (2001р.). [4]

Здебільшого у своїх роботах художник використовував масло і різними відтінками намагався якомога більше наблизитися до максимального відтворення природного освітлення та при цьому через картини він демонстрував свої емоції від побаченого. Про це він зазначив в одному із

інтерв'ю: для нього творчість – пошуки істини й ідеалу. І як можна знайти ці дві речі через перекручування та пересмикування, коли можна взяти глину і створити глечик, схожий на тіло жінки чи на грушу серед розкоші природи. Для нього найглибшою таємницею реалізму є його «об'єктивність», що є втіленням межі між суб'єктивністю нової проникливості, інтимності та психологічною поглибленістю. [3] Можна помітити, що художник малював окремі частини побаченого (частини будівель). Більша частина його робіт присвячена морю («Вечірній порт», «В Одеському порту», «В порту», «Одеський порт»). Усі вони передають нескінчену красу нашого Чорного моря. Майстер вдало поєднав різні відтінки блакитного та синього кольорів, що дало змогу продемонструвати гру сонячних променів на поверхні води.

Найвідомішими роботами є «Пам'ятник Дюку в Одесі», «Аптека Гаєвського», «Філармонія» та «Перед оперним театром».

Художник залишив по собі величезну творчу спадщину, більшість якої розійшлася по всьому світу ще за життя автора. Зимові пейзажі Сіднея та береги Чорного моря, види Одеси влітку та засніжені парки, осінні та весняні кримські мотиви, пленерні етюди Лондона та Кракова, Києва та Вроцлава, канадських та німецьких містечок стали окрасою приватних колекцій в Японії, Німеччині, Великобританії, Ізраїля, Польщі та інших країн. [3] Саме Альбін Гавдзинський – художник, який відкрив нам таємниці живопису та реалізму, допоміг зануритися у чарівний світ мистецтва. Його сміливо можна назвати одним із найкращих представників південного імпресіонізму. [1]

-
1. В Одессе покажут картины удивительного художника Альбина Гавдзинського. *Культурометр* // <https://culturemeter.od.ua/v-odesse-pokazhut-kartiny-udivitelnogo-hudozhnika-albina-gavdzinskogo-111382-2/>
 2. Голубовский Е., Деменюк Е. Проект «Смутная алчба»: Альбин Гавдзинский. *Art Ukraine* // <https://artukraine.com.ua/a/proekt-quot-smutnaya-alchbaquot-albin-gavdzinskiy>
 3. Коскін В. Альбін Гавдзинський: «Щоб малювати небо, я залишив авіацію». *Портал українець* // <http://www.vox.com.ua/data/2007/03/03/albin-gavdzinskyi-schob-malyuvat-ya-zalyshyv-aviatsiyu.phtml>
 4. Кудлач В. Їх об'єднало південне небо. *Одеська національна наукова бібліотека* // <https://odnb.odessa.ua/blogs/kherson/32>

ОКСАНА КАРАВАНСЬКА У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОДІ

Сичук А.

У сьогоднішній моді є важливою складовою суспільного життя, об'єктом обговорень та суперечок, а дизайн одягу став своєрідним мистецтвом. І справді, одяг сьогодні є не просто обов'язковістю для кожного, а й способом самовираження, чимось унікальним для кожної людини та, навіть, складовою національної культури.

Вітчизняна індустрія моди, на думку експертів, ще не сформована, але це дає змогу створювати з неї щось унікальне і оригінальне прямо зараз. Мода в країні розвивається завдяки талановитим людям, імена яких все більше звучать на різноманітних фешн-конкурсах та заходах. «Сьогодні українська індустрія моди – це вільна творча лабораторія, де дозволено будь-які експерименти і яка вирощує нові й нові яскраві таланти». [2, с. 6] Україна на ниві високої моди нещодавно, але серед вітчизняних дизайнерів одягу вже є видатні і талановиті особистості, що мають великий вплив на модні тенденції в нашій державі. Достатньо впливовою є дизайнера Оксана Караванська, яка вважається однією з найвідоміших жінок в українській індустрії моди. В останню мить вирішивши поступити вчитися на модельєра, вона стикнулася з непорозумінням з боку батьків, але все одно не покинула своєї мети, не дивлячись на великі ризики: мами з батьком переконували, що це нереально. Головним аргументом батьків була відсутність спеціальної освіти. У 10-му класі вона потрапила до майстерні одного художника, що викладав моделювання одягу. Там побачила у нього на стінах те, що усе життя малювала в альбомах, – «таких «каракатиць» з довгими ногами у бантиках і спідничках. Виявилось, що це може бути професією. Саме тоді О. Караванська зробила свій вибір і вирішила, що буде займатися дизайном. Через те, що до вступних випробувань залишалось небагато часу, а потрібно було підготуватися до творчого конкурсу, майбутня модельєрша повинна була прикласти багато зусиль, в чому їх також допоміг майстер, що зібрав усі

свої ескізи для неї. [1] Сьогодні вона є авторкою багатьох успішних лінійок одягу і продовжує працювати над новими креативними ідеями щороку.

Оксана Караванська є учасницею багатьох вітчизняних та міжнародних конкурсів і показів. У 1996 році модельєрша стала фіналісткою конкурсу «Alta-Moda», що стало однією з відправних точок у її кар'єрі. В 1997 році вона стала першою, хто відкрив власний авторський бутік в Україні.

Одним з найвизначніший нововведень дизайнерки також став Театр мод у Львові. На думку О. Караванської найважливішою була яскрава картинка, для якої було зібрано багато гарних дівчат і засновано Театр мод, який набирив обертів, згодом театр почав їздити до Польщі. Вона зазначає, що було багато молодих так амбіційних людей, які хотіли чимось займатися. [1]

Оксані Караванській належить ідея введення етнічності у сучасну моду. Вона показала, що національний одяг – не просто об'єкт історії, він також може слугувати як стильний елемент одягу у повсякденному житті. Сама дизайнерка каже, що почала робити зовсім нові, сучасні вишиванки, використовуючи нові технології, засоби та тенденції. [4] Модернізовані вишиванки швидко здобули славу і стали однією з визначних частин української індустрії моди. Багато колекцій О. Караванської визначені певними традиціями, творами, чи географічними пам'ятками. Наприклад, у своєму Haute Couture вона представила колекцію, натхненням для якої стали гуцульська музика і графіка, орнаменти. Це насправді стало новою унікальною тенденцією в українській моді, яка не втрачає власної актуальності і сьогодні.

Попри всі здобутки, Оксана Караванська не обмежує свою діяльність лише тільки дизайном одягу. В 2015 році вона видала власну книжку «Стильна книжка для панянки», в якій дизайнерка дає поради щодо моди юному поколінню. Свою мотивацію для створення книжки майстриня пояснює тим, що зрозуміла, що у дітей немає poradnika зі справ у сфері моди і того, як правильно одягатися та формувати власний стиль, хоча сама вважає це дуже важливою складовою особистості. [4] Теж саме вона пояснює у

вступі до книги, трохи доповнюючи його власним досвідом і історію про перші кроки у світ моди: «Коли я була у твоєму віці, мені ніхто не порадив, що через одяг можна виявити себе. Тому я почала малювати дівчат і вигадувати для них різне вбрання; дивилася, пасує їм чи ні. І так полюбила цю справу, що стала дизайнеркою!» [3, с. 8]. Крім цього, О. Караванська не забуває про власні нововведення у вітчизняну моду і звертається до теми осучаснення такого етнічного, на перший погляд, елементу одягу як вишиванка навіть у книзі. Вона починає з розповіді про традицію передавати вишиванку молодшим поколінням і завершує думку тим, що хоч це і старовинний елемент культури, але його можна носити сьогодні, хоч і в дещо зміненому вигляді, та вдало поєднувати з повсякденними елементами одягу, як, наприклад, джинси. [3, с. 130-133] Також авторка зазначає, що начитаність людини безпосередньо впливає на її стиль і те, як вона себе позиціонує. Окрім спроби у літературній діяльності, модельєрша також презентувала авторські парфуми.

Недарма Оксану Караванську називають однією з найпопулярніших і талановитих особистостей у сфері моди в Україні. Вона доказала, що для того, що досягнення успіху у будь-якій справі потребує передусім завзятості, бажання і наполегливої праці. Дизайнерка продовжує випускати велику кількість колекцій одягу і брати участь у великій кількості модних показів щороку, має власний успішний бренд та володіє магазинами не лише на території України, а й за межами держави (наприклад, шоу-рум Оксани Караванської в Нью-Йорку). Як стверджує майстриня, вона – людина, яка не може залишатися на місці, завжди шукає можливості для удосконалення, постійно у пошуках нетипових і креативних речей. Саме відданість і любов до власної справи і дала змогу О. Караванській стати тією особистістю, яку її знають зараз.

-
1. Беглов В. Оксана Караванські: розмова з львівської дизайнеркою. 2014.// <https://theukrainians.org/oksana-karavanska/>
 2. Звизняцьківська З., Єременко А. Fashion Directory of Ukraine: Довідник української моди. Київ, 2020. 192 с.

3. Караванська О. О. Стильна книжка для панянки. Львів: Вид. Старого Лева, 2015. 144 с.
4. Середюк Н. Оксана Караванська про моду та не галицький Львів// https://tvoemisto.tv/exclusive/lyudy_tvogo_mista_oksana_karavanska_pro_styl_lvivyanok_ta_ne_galytskyu_lviv_72580.html

ТЕМА ЩАСТЯ У ТВОРАХ Г. С. СКОВОРОДИ

Новікова Д.

Григорій Савич Сковорода один з тих видатних діячів минулого, хто збагатив українську філософську думку та художню літературу. Збереглися висловлювання Т. Шевченка, О. Потебні, П. Житецького, М. Костомарова, Г. Данилевського, М. Петрова про Г. Сковороду. Але лише І. Франко належно оцінив і визначив місце художньої спадщини великого мислителя в українській літературі. Деякі з його коментарів актуальні й сьогодні. На формування світогляду та творчих здібностей філософа вплинули роки навчання, перебування в Петербурзі, Москві та за кордоном, праця вчителем в Переяславі та Харкові, що значно збагатили життєвий досвід митця. [3, с. 11]

Переяславська доба була важливою віхою в житті Г. Сковороди. Він був свідком зухвалості й жорстокості поміщиків, які нещадно обдирали кріпаків. Тут він мав змогу бути ближче до трудящих, відчутти їхні думки й сподівання. Саме в цей період остаточно сформувався його світогляд як просвітителя і демократа, з'ясувалися його основні творчі принципи як передового письменника і філософа.[1, с. 69]

Г. С. Сковорода прагнув знайти формулу щастя; було в нього непереборне бажання відкрити людям істину, правду життя і його суть. Він написав багато поезій, філософських трактатів, в яких подав ідеальний образ людини, яка може бути щасливою. Щастя за Г. Сковородою не мало нічого спільного з бажаннями й пристрастями, які хвилювали тодішніх панів

і священників. Капітал, земля, дім, майно, репутація – усе це не мало для нього значення і цінності. Він писав:

«Вас бог одарил грунтами, но вдруг может то пропасть,

А мой жребій с голяками, но бог мудрости дал часть» [3, с. 11]

Мислитель неодноразово повторював головну мантру, якої дотримувався протягом усього життя, закликаючи нікому ні в чому не заздрити, задовольнятися «малим...». Деякі його вірші та пісні наповнені великою кількістю дидактики та моралізаторства, що певною мірою знижує їхню ідейно-художню цінність. [3, с. 11]

Збірка «Сад божественних пісень» є унікальною у творчості Григорія Сковороди. Як зазначає В. Ерн, дуже довго на цю збірку науковці не звертали увагу, хоча в ній внутрішні цінності творця поєднуються із точним датуванням (більшість пісень мають дані й про місце написання). Тож ми можемо простежити ставлення філософа до подій свого життя. Збірка складається з 30 віршів, написаних між 1757 і 1785 роками. Ця лірика є урочистою і правдивою. [4, с. 76]

У поезіях «Саду божественних пісень» мислитель звертається до пейзажної лірики і проникливо оспівує красу рідної природи. Досі не втратили естетичного значення його пісні «Весна люба, ах, прийшла!», «Ах поля, поля зелені», «Ой ти, птичко жолтобоко». В останньому творі можна побачити піднесення найвищих якостей людини: розуму, совісті, працьовитості, проповідь життя, близького до природи. Ідеал поета – не явір, який стоїть над горою і якому буйні вітри ламають вітки, а верба, що шумить низько над водою. Відповідний і епіграф до цієї пісні: «Господь гордим противиться, смиренным же дає благодать». У пісні 13 («Ах поля, поля зелені»), як і в попередній, виразно звучать народнопісенні мотиви. Автора приваблюють поширені в народній ліриці образи зелених ланів, чистих поточків, кучерявих лісів, жайворонків, соловейків і т. п. Силабічний розмір поезії наближається до побудови українських народних пісень. Життю міста з його гарячковою невсипучістю, виром пристрастей і бажань він

протиставляв поезію тихих полів, зелених дібров, настроїв безтурботного мандрівника, який не знає честолюбства і користі. [4, с. 228 - 230]

Мотиви бажання піти геть від гамону міського, жити серед сільської тиші звучать у 12-ій пісні. З біографічного погляду особливо характерний останній розділ, де Г. С. Сковорода говорить, що власна природа і природні нахили привели його до мудрості, що в погоні за нею він жив самотньо в селах і лісах, які давали йому спокій і волю. У 18-й пісні майстер наслідує народну поезію. В одному з найкращих віршів він розвиває найулюбленіший із своїх філософських трактатів про щастя - жити просто й тихо. Ця ідея спокійного життя звучить в 24-й пісні, про яку філософ говорив, що це «пісня римського пророка Горація, перетолкована малоросійським діалектом». [2, с. 270]

Основна ідея Г. С. Сковороди полягає в тому, що щастя має бути чимось доступним для всіх, а не багатством, знатністю чи навіть здоров'ям для всіх, тобто воно не може бути пристосованим до чогось тимчасового, непостійного, не універсального. Академік Д. І. Багалій писав: «Я наук не гноблю, говорить Сковорода; й останнє ремесництво хвалю; на одне те треба нарікати що, на них покладаючи надію, не звертаємо уваги на найголовнішу науку – про своє щастя, – цілком сліпі в економії власного нашого внутрішнього світу». [1, с. 262] Філософія Г. С. Сковороди має історичну цінність. У його методах та доказах багато середньовічної схоластики, але її раціоналістичні елементи збуджували критичну думку, його філософське шукання істини утворювало ґрунт для майбутнього наукового світогляду. [1, с. 374]

-
1. Багалій Д. І. Український мандрований філософ
Гр. Сав. Сковорода. Харків: Держвидав України, 1926. 396 с.//
<https://dlib.kiev.ua/items/show/313#?c=0&m=0&s=0&cv=0>
 2. Барабаш Ю. Я. «Знаю человека...»: Григорий Сковорода:
Поэзия. Философия. Жизнь. Москва: Художественная литература,
1989. 339 с.
 3. Шинкарук В. , Іваньо І. Григорій Сковорода. *Сковорода Г. Повне зібрання творів: У 2-х т.* Т. 1. Київ: Наукова думка, 1973. С. 10 - 57.

4. Эрн В. Сковорода: жизнь и учение. Москва: Тов. тип.
А. И. Мамонтова, 1912. 345 с. // https://royallib.com/book/ern_vladimir/grigoriy_savvich_skovoroda_gizn_i_uchenie.html

ФІЛОСОФІЯ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ ТА ДАОСИЗМ

Акулов О.

Григорій Сковорода – український філософ, поет та педагог, чие ім'я дуже відоме далеко за межами України.. Філософія цієї видатної людини дуже різностороння, але серед цієї різноманітності виділяються високі ідеали свободи, особистого шляху людини, єдності зі всесвітом та істини.

Філософ вважав, що наше життя є безперервним шляхом, який подібний до моря чи океану. [3, с. 198]

Цікаво те, що асоціація з водою є й в даосизмі: «Найвища досконалість подібна до води. Вода приносить користь усім істотам та не бореться (з ними)». [1, с. 24]

Григорій Сковорода розглянув у своїх працях ідею шляху. Ця сама концепція у даосизмі називається Дао (шлях – у пер. з кит.). Даосизм називає Дао досконалістю за його якості. Всі живучі на планеті – це «плавці» в океані.

Однією з найважливіших ідей мандрівного філософа є свобода. Свобода – осмислений вибір, жест сильної волі та готовності битися за власне щастя. Григорій Сковорода вважав, що матеріальні блага не є щось цінне у порівнянні зі свободою. [4] У даосизмі: «Цілковитомудрий дає змогу народу жити (його) власним життям». [1, с. 21] Людина не може жити без свободи, у неї повинен бути простір, де вона може почуватися вільно.

Проте важливим аспектом у житті є також відчуття міри: «Хіба простір між небом та землею не схожий на ковальські міхи? Чим більше там порожнечі, тим більше (вони) діють, чим більше сили руху, тим більше (з

них) виходить повітря». [1, с. 21] Це значить, що людина повинна жити унормовано, бо, як і повітря, так вона й видмухає все життя, невстигши пожити...

Г. Сковорода висловив схожу до даосизму ідею щодо єдності зі Всесвітом: «...Хто зрозумів, той і залюбився і сам взаємно любим став і єдиний із ним є ...А той, що пізнав нетлінну людину, не вмирає, і смерть над ним не володіє». [2, с. 186]

Даосизм бачить життя людини як шлях, вдачність якого пов'язана з гармонією зі світом. Людина лише частина цілого, вона вмурована у процеси світу з самого народження: «Дао приховане [від нас] та не має імені. Але тільки воно здібно допомогти [всім створінням] та привести їх до досконалості». [1, с. 57]

Аналізуючи твори Г. С. Сковороди, спадає на думку, що людина має власну вільну волю, може навіть піти й проти світового порядку, але наслідки для неї будуть невтішні. Життя людини бачиться як процес спільної гармонії з Богом. Бог же – як посібник до людського життя, важлива деталь, яка може вилікувати його суть, якщо людина (вона і є елементом) погодиться крокувати істинною дорогою, дорогою правди, волі та щастя.

Першочерговим є пізнання себе. Щоб знайти власну істину, та ще й таку, яка буде в гармонії з Богом, він же Дао (за даосизмом) – справа нелегка. Перший крок – почати розуміти власну натуру, природу власного ядра, яке й буде вести вперед: «Той, що знає людей – розсудливий. Той, хто знає себе – просвітлений». [1, с. 49] Це дуже тонка ідея, полягає вона в тому, що кожна людина унікальна, в кожній є природні задатки, які не виправиш. Вони просто є та й все. До них треба пристосовуватися та будувати нове, вдале «Я», озираючись на них.

Проте людина має усвідомлювати реальність того, що «зрозуміла», бо інколи вона може лише думати, що зрозуміла, коли ж насправді – ні: «...але

чи мало є такого, що дитина бачить у сутінках, чого й не бувало? Та ж світло, засяявши, всі привиддя знищує». [2, с. 180]

Таке дивне відчуття починає оволодівати людиною після зрозуміння схожості вчень даосизму та ідей Григорія Сковороди. Ніби все залежить від тебе, але є частина, що від тебе ніколи не буде залежати – твоя природа. Це і є гармонія активного Ян та пасивного Інь, які в цьому прикладі втілені в образі того що залежить і не залежить, де дієш ти, а де діє світ. Всесвіт народив філософа без географічних координат, того, що між заходом та сходом – Григорія Сковороду. Його вчення буде жити вічно, але воно – між строк, незримо: «Коли дао виходить із роту, воно прісне, не має смаку. Воно невидиме і його не можна почути. У дії ж воно невичерпне». [1, с. 51]

-
1. Лао-Цзи. Дао де цзин. Санкт-Петербург: АЗБУКА, 2014. 137 с.
 2. Сковорода Г. С. Наркіс. Розмова про те: пізнай себе. *Твори у двох томах*. Т. 1. Київ: Обереги, 2005. С. 151 - 188.
 3. Сковорода Г. С. Убогій жайворонок. *Вибрані твори в двох томах*. Т. 1. Київ: Дніпро, 1972. С. 198 - 222.
 4. Сковорода Г. С. DE LIBERTATE. *Вибрані твори в двох томах*. Т.1. Київ: Дніпро, 1972. С. 143.

ГУМАНІСТИЧНІ ІДЕЇ В. СУХОМЛИНСЬКОГО СКРІЗЬ ПРИЗМУ СУЧАСНОСТІ

Паскаль А.

Розвиваючи свою педагогічну систему, деякою мірою Василь Сухомлинський був близький до положень, викладених в творах відомого польського педагога, казкаря і лікаря Януша Корчака (Генріха Гольдшмідта).

Педагог намагався знайти з дитиною спільний духовний інтерес, таку діяльність, щоб дитина відчула в ньому «людину і потяглась до людського». [8, с. 305] Особисту дружбу він вважав «задоволенням потреби в людині»,

однією з «вищих моральних потреб, які школа повинна утверджувати з дитинства» [8, с. 305]. Розвиваючи свою педагогічну систему, В. О. Сухомлинський починає пробуджувати серце дитини красою.

Основна лінія вивчення педагогічних ідей В. О. Сухомлинського складається в спробі побачити в історико-культурному (соціогенетичному) плані умови і механізми зародження гуманного ставлення до дитини як до цінності, а також до оточуючого його світу, як безумовно значимому для його соціалізації.

Василя Олександровича Сухомлинського можна справедливо назвати гуманістом свого часу. Його ідеї гуманізму відрізняються практичним застосуванням - це безпосередній захист дітей. У фокус аналітичного мислення В. О. Сухомлинського потрапляли соціальні і моральні проблеми виховання підростаючого покоління. Великий вчитель і вихователь він перетворював їх у своїй практичній діяльності в могутній сплав любові і поваги до дитини, віруючи при цьому, що в людей прийде розуміння того, що дитині потрібний світ, де вони будуть урятовані від усього, що їх принижує. В. О. Сухомлинський стверджував, що «виховання ласкою – це утвердження самоповаги. Я не вірю в успіх покарання, в якому є хоч краплина приниження людської гідності». [2, с. 573]

Розглядаючи принцип гуманізму в виховній системі, В. О. Сухомлинський зазначає, слід звернути увагу на те, що «навчання – це насамперед взаємовідносини між людьми, обмін духовними цінностями, взаємна віддача сердечної доброти, співчутливості. Усе шкільне життя повинно бути пройняте духом гуманності». [1, с. 496] Справжня гуманність, на думку В. О. Сухомлинського «не створюється якимись спеціальними прийомами ... Справжня гуманність означає передусім справедливість як поєднання поваги з вимогливістю. У шкільному житті нема і бути не може якоїсь абстрактної справедливості. Справедливість у вихованні означає, що в педагога є досить духовних сил для того, щоб приділити увагу кожній дитині». [1, с. 496 - 497]

Це з його вуст летіла настанова: «Висока гуманність...суспільства полягає насамперед у тому, що в цьому суспільстві кожна людина стане творцем не тільки матеріальних, а й духовних цінностей – ідей, думок». [3, с. 96] Віру в людину В. О. Сухомлинський називав величезною моральною силою, «що втілює в собі саму суть відносин у нашому суспільстві. І в школі цю віру учитель повинен виявляти завжди і в усьому. Справжнім педагогом може вважати себе тільки той, хто в кожному своєму вихованцеві бачить людину в майбутньому. ... Раніше ніж думати про знання, треба збудити в недбайливого учня людську гідність, непомітно торкнутися найчутливіших куточків його душі». [6, с. 119]

Відстоюючи принцип гуманізму В. О. Сухомлинський писав: «Без морального права вчити добра і правди людина не може бути вихователем. Бо мову про них з уст того, чиї вчинки протилежні словам, сприйматимуть діти як глузування над добром і правдою. Такий «вихователь» калічить дітей. І дуже прикро, коли такі люди іноді потрапляють до школи. Ось факт, що примушує задуматись над питанням: як зберегти школу від тих, кого й на гарматний постріл не можна допускати до святого діла виховання нашої зміни?». [7, с. 202]

Прогресивний педагог В. О. Сухомлинський звертав увагу на посилення індивідуального підходу до особистості в процесі виховання і підкреслював «найвірнішим і найбільш надійним засобом є висока педагогічна культура вчителя і батьків, усвідомлення всіма, причетними до виховання дітей, громадської відповідальності за їх долі». [1, с. 492] Найголовніше, за В. О. Сухомлинським, - «в тому, щоб учити дитину бачити і почувати, розуміти й переживати всім серцем, що вона живе серед людей і що найглибша людська радість – жити для людей». [4, с. 219] Школа на думку В. О. Сухомлинського повинна бути «школою сердечності». В ній за словами В. О. Сухомлинського «педагоги намагаються виховати в кожній дитині сердечну чуйність до навколишнього, до всього, що створює людина, що служить їй, і звичайно, насамперед до самої людини». [4, с. 219]

Дуже важливою формою у своїй виховній роботі В. О. Сухомлинський вважав етичні бесіди. Матеріалом для цих бесід, за словами педагога, «є «Хрестоматія з етики» – понад тисяча маленьких оповідань і казок з яскраво вираженим філософсько-етичним змістом. ... Характерною особливістю кожного з оповідань і казок, які включено до вступного розділу «Хрестоматії з етики», є завуальована, прихована думка, осмислити яку може дитина, яка вже досягла певного ступеня емоційної вихованості». Для інших дітей педагог передбачає етичні бесіди які «пробуджують, виховують емоційну чутливість, учать пізнавати світ не тільки розумом, а й серцем». [5, с. 451]

-
1. Сухомлинський В. О. Бесіда четверта. Важкі діти. *Вибрані твори в 5-ти т.* Т. 4. Київ: Радянська школа, 1976. С. 491- 526.
 2. Сухомлинський В. О. Гармонія трьох начал. *Вибрані твори в 5-ти т.* Т. 5. Київ: Радянська школа, 1976. С. 569 - 578.
 3. Сухомлинський В. О. Людина неповторна. *Вибрані твори в 5-ти т.* Т. 5. Київ: Радянська школа, 1976. С. 80 - 96.
 4. Сухомлинський В. О. Народження добра. *Вибрані твори в 5-ти т.* Т. 5 Київ: Радянська школа, 1976. С. 217 - 223.
 5. Сухомлинський В. О. Методика виховання колективу. *Вибрані твори в 5-ти т.* Т. 1 – Київ: Радянська школа, 1976. С. 403- 641.
 6. Сухомлинський В. О. Суспільство і вчитель. *Вибрані твори в 5-ти т.* Т. 5 Київ: Радянська школа, 1976. С. 108 - 122.
 7. Сухомлинський В. О. Учитель і діти. *Вибрані твори в 5-ти т.* Т. 5. Київ: Радянська школа, 1976. С. 195 - 203.
 8. Сухомлинський В. О. Як любити дітей. *Вибрані твори в 5-ти т.* Т. 5 Київ : Радянська школа, 1976. С. 292 - 308.

МЕТОДИ ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ У ПРАЦЯХ В. СУХОМЛИНСЬКОГО

Омельченко М.

У 2023 році виповнюється 105-а річниця від дня народження видатного українського педагога Василя Олександровича Сухомлинського, чії ідеї виховання молоді є цінними і для сучасного вчителя.

В наш час постійного реформування шкільної системи дедалі більше відчувається потреба духовного самовдосконалення особистості та розвинення інтелекту як найвищої соціальної цінності. Сучасні умови вимагають формування молодих поколінь з розвиненими творчими здібностями, які добре володіють усіма сферами спілкування. У старшій школі слово виступає засобом пізнання, спілкування, впливу на почуття дитини, а також є одним із найважливіших виховних засобів. Саме тому коли освітній галузі виникають ці питання, в практичному досвіді В. О. Сухомлинського можна знайти джерела і шляхи для їх успішного розв'язання.

Перш за все щоб стати освіченою людиною в цій галузі, окрім навчальних посібників і підручників, варто звернути увагу на «Сто порад учителеві». Ця книга спрямована на допомогу вчителям в організації навчально-виховного процесу в школі. Твір написаний у вигляді порад, кожна з яких присвячена окремим аспектам педагогічної діяльності: особливості педагогічної професії, організації навчального процесу, вихованню підростаючого покоління тощо. В. Сухомлинський стверджував, що «вчительська професія – це людинознавство, постійне проникнення, що ніколи не припиняється, в складний духовний світ Людини; і це є прекрасно – постійно відкривати в людині нове, вражатися новому, бачити людину в процесі її становлення». [3, с. 5]

Розглядаючи діяльність учителя, відомий педагог вважав, що джерелом його творчої індивідуальності є книга, особиста бібліотека. Він радить учителеві мати свою особисту бібліотеку, аби можна було повсякденно користуватися книгами, читати й перечитувати їх, зацікавлювати ними учнів. [2]

Актуальними для розвитку педагогічної науки і практики є розроблена В. О. Сухомлинським система виховання школярів засобами слова, через це він особливо високо цінував мудрі поради Я. Коменського та К. Ушинського, які наголошували на провідній ролі думки у вихованні особистості. Ідеї цих

педагогів В. Сухомлинський творчо розвинув у власній діяльності та вони знайшли відбиття в його педагогічних поглядах [2, с. 136].

Мовлення є однією з найважливіших форм виховання: воно служить способом пізнання навколишнього світу, способом спілкування, контролю емоцій і почуттів дитини, самовираження, самоствердження, створення краси. Чудодійним методом розвитку мовлення дітей називав В. О. Сухомлинський казку. За його словами, це «свіжий вітер, що роздуває вогник дитячої думки і мови». [2, с. 235] Завдяки казці дитина пізнає світ не тільки розумом, а й серцем, відкликається на події та явища навколишнього життя, висловлює ставлення до них.

Слід зазначити, що В. О. Сухомлинський скептично ставиться до «педагогіки рівних», яка передбачає безпосередній педагогічний вплив вчителя на учня, і явно віддає перевагу методу впливу на вихованця через колектив. Педагогічні погляди В. О. Сухомлинського відповідають ідеям екзистенційно-гуманістичної психології. Особливу увагу він приділяє педагогіці духовного співробітництва, індивідуальним бесідам, задушевним розмовам і розповідям, особистому прикладу педагога, що знайшло відображення в його працях. Він писав, що виховання колективу – це тонка робота, позначена увагою вихователя до кожної особистості, ніжним і людяним дотиком до кожного серця, лагідною підготовкою кожної особистості до життя в колективі. [1, с. 43] «Нехай у нас буде більше вчителів, які знають вплив особистості на дитину, справжніх педагогів, які розуміють і сприймають, де закінчується територія духовного світу особистості, яку можна обговорювати в колективі». [3, с. 128]

Принцип духовного співробітництва та колективні форми навчання і виховання (колективна взаємодія) свідчать про те, що педагогічна система В. О. Сухомлинського спрямована як назовні, так і всередину, орієнтована на ціле, заснована на принципі природовідповідності, взаємодії з природним середовищем, що свідчить про спрямованість цієї педагогічної системи на

відкритість природному середовищу, обмін енергією і знаннями між педагогічним середовищем і природним оточенням.

Аналізуючи творчість В. О. Сухомлинського, можна зробити висновок, що він добре знав народну освіту, звичаї, культуру та історію українського народу. Завдяки цим навичкам педагог і вчений спромігся розкрити неповторний світ дитини. Багато вчителів і досі використовують його ідкї для винайдення найкращого способу зрозуміти дітей, правильно виховати та зацікавити до навчання.

-
1. Сухомлинський В. О. Методика виховання колективу. *Педагогіка: хрестоматія* / Уклад.: А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. Київ: Знання-Прес, 2003. – 700 с.
 2. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. Київ: Радянська школа, 1977. 279 с.
 3. Сухомлинський В. О. Сто порад учителям. Київ: Радянська школа, 1988. 304с.

ЗМІНА ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ У СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Колбін А., Беляк О. М.

Проблема ціннісних орієнтацій у сучасної молоді стає найбільш актуальною проблемою сьогодення, так як національна доктрина розвитку освіти, проголошує формування національних та загальнолюдських цінностей як пріоритету в державній політиці України. Розв'язання цієї проблеми і пов'язання з створення умов для особистісного розвитку і творчої самореалізації кожного громадянина України, формування покоління, здатного навчатися впродовж життя, створювати й розвивати цінності громадянського суспільства; сприяти консолідації української нації, інтеграції України в європейський і світовий простір як конкурентно спроможної і процвітаючої держави.

Питання сутності ціннісних орієнтацій сучасної молоді знайшли відображення у працях багатьох учених, таких як: І. Бега, Т. Бутківської, П. Блонського, В. Василенка, С. Волкової, С. Єрмакової, Ж. Завадської, Л. Колбіної, О. Леонтьєва, А. Макаренка, А. Маслоу, К. Роджерса, С. Рубінштейна, Л. Савченко, Л. Столовича, В. Сухомлинського, Д. Узнадзе та інших.

За результатами аналізу довідникової літератури, першоджерел та періодики з'ясовано, що існують різні підходи до визначення терміну «ціннісні орієнтації». Так, у словнику довіднику з соціальної педагогіки це поняття визначається як: «відбиття у свідомості людини цінностей, визначених нею у якості стратегічних життєвих цілей і загальних світоглядних орієнтирів; вибіркова, відносно стійка система спрямованості на певний аспект соціальних цінностей інтересів і потреб особистості або окремої групи людей. Авторами даного довідника підтверджено, що детермінантами ціннісних орієнтацій виступають матеріальні умови життєдіяльності, сформований рівень загальної культури, нахили, здатності, здібності людини, її індивідуальні особливості і потреби та система цінностей сім'ї і суспільства, іншої референтної групи. Також науковцями доведено, що ціннісні орієнтації впливають на стиль мислення і спосіб життя, перебіг емоційних процесів. Формуються ціннісні орієнтації у процесі соціального розвитку індивіда, виконанні соціальних ролей тощо» [4, с. 510]. Отже, на думку авторського колективу словника-довідника, ціннісні орієнтації – це ті цінності суспільного життя, які кожен з нас поділяє і обирає в якості цілей власного життя та основних засобів їх досягнення і які слугують регулятором соціальної поведінки.

Саме ціннісні орієнтації визначають духовний стрижень особистості, виражають її ставлення до світу і до самої себе, впливають на спрямованість і зміст соціальної активності, наповнюють життя змістом, є системотвірним елементом світогляду. За домінуючими у суспільстві цінностями можна

визначити рівень культурного розвитку суспільства, ступінь його цивілізованості, інтересів, що превалюють у суспільстві [2, с. 59].

Слушною є думка О. Сіпакової, яка порушує дане питання у своєму науковому доробку та схиляється до думки, що сьогодні як ніколи повно можна виявити протистояння цінностей у масовій свідомості життя суспільства. А також наполягає на тому, що сучасне покоління формує своє становлення в умовах нових соціальних цінностей і зміні багатьох старих відносин. Звідси поява депресії і песимізму, невіра в себе і своє майбутнє. Виникає питання: жити в минулому, слухаючи розповіді старших про «прекрасні часи», коли нібито успішно вирішувалися «всі проблеми»; агресивно вести себе по відношенню до всіх нововведень; піти в «нікуди» або за допомогою власної активності домогтися успіху в житті. На її думку (О. Сіпакової), все що стосується безпосередньо культурних ціннісних орієнтацій молоді, то в цій сфері спостерігається прагнення бути ближче до моди і до «красивого» життя. Втрачає колишню значущість цінність класичної культури, стаючи неактуальною і чужою. Споживчі орієнтації стають пріоритетними в ціннісних орієнтаціях саме студентської молоді [3].

В українському суспільстві складається стійка тенденція стихійної самоадаптації молоді до умов життя. Зміна суспільної системи зумовили переоцінки значущості багатьох фундаментальних цінностей. У цьому контексті особливого значення набувають процес ціннісного самовизначення молоді у закладах освіти, формування системи ціннісних орієнтацій, що має гуманістичну спрямованість і необхідна для успішної реалізації майбутньої професійної діяльності [3, с. 113].

Важливою для даного дослідження є думка Є Головахи, яка ще в минулому столітті зазначила, що в юнацькому віці особливого значення набуває чітко вибудована система ціннісних орієнтацій особистості. За твердженням дослідниці «плануючи майбутнє, намічаючи конкретні події – плани і цілі, людина виходить, насамперед, з певної ієрархії цінностей, представленої в її свідомості» [1, с. 67]. Та в доповнення (за Є. Головахи),

несформованість уявлень людини про майбутнє – результат неузгодженості ціннісних орієнтацій, коли людина не може здійснити вибір найбільш значущих сфер життєдіяльності [1, с. 70]. Адже, коли рівні за значимістю цінності конкурують у нашій свідомості, виникає ситуація невизначеності щодо життєвого вибору, тоді насправді важко визначити першочергові напрями діяльності. Саме у сучасній ситуації, що склалася в нашому суспільстві, цінності виступають вищими принципами, які забезпечують злагоду в малих соціальних групах та суспільстві в цілому.

Отже, підводячи підсумок, можна стверджувати, що система ціннісних орієнтацій сучасної молоді є багатофункціональним психологічним явищем. Сьогодні у важкі часи для молоді відбувається процес переоцінки цінностей. Перш за все, молодим поколінням, формуються нові життєві орієнтації та професійні стратегії. А для нас, майбутніх педагогів, ціннісні орієнтації повинні складати важливу основу, з якої повинна витікати стратегія освіти. Адже в педагогічній професії ціннісні орієнтації конкретизуються, виявляють здібність особистості педагога до саморегуляції, самовизначення та самоствердження і є інструментом побудови плану його майбутньої діяльності.

-
1. Головаха Е. И. Жизненная перспектива и профессиональное самоопределение молодежи. Киев: Наукова думка, 1988. 132 с.
 2. Леонтьев Д. А., Шелабанова Е. В. Профессиональное самоопределение как построение образов возможного будущего. *Вопросы психологии*. 2001. № 1. С. 58 - 65.
 3. Сіпакова О. А. Ціннісні орієнтації студентської молоді. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*. 2014 №3 (24). С. 110 - 116.
 4. Соціальна педагогіка: словник-довідник / За заг. ред. Т. Ф. Алексеєнко. Вінниця: Планер. 2009. 542 с.

МУЗЕЇ І КРАЄЗНАВЧА РОБОТА

Букач В. М.

Однією з актуальних проблем в сучасному глобалізованому світі є патріотичне виховання молоді, від чого залежатиме майбутнє країни. Патріотичне виховання сприяє формуванню морально-етичних установок особистості, які базуються на ціннісному сприйнятті сучасного світу. В нинішніх умовах роль закладів освіти в формуванні у молоді патріотизму та громадянської позиції, поряд з професійною підготовкою, лише зростатиме. Одним з важливих засобів патріотичного виховання здобувачів освіти є краєзнавство, яке посилює відчуття гордості за свій заклад освіти, за свій край (село, місто, область) з їх багатою історією, відмінними від інших регіонів країни унікальними особливостями.

Краєзнавство дозволяє здобувачеві освіти визначити своє місце у вітчизняній історії, культурі, є основою пізнання рідного краю (області, району, міста, села), української, національної (для представників неукраїнського етносу), світової культури. [2, с. 63] Краєзнавство відіграє важливу роль у формуванні культури міжетнічного спілкування, дозволяє розібратися в особливостях національного характеру різних народів, сприяє вихованню поваги до національних культур, мов, традицій. [1, с. 86] Лише краєзнавчо освічена людина спроможна зробити особистий внесок у розвиток власної країни: її економіки, освіти, культури.

У краєзнавчій роботі ефективно проявляється освітньо-виховний потенціал музеїв.

Музей, як специфічний заклад, через предмети-оригінали відкриває перед глядачем історичні епохи, переносить відвідувача в іншу за часом атмосферу, змушує не лише сприймати інформацію, але і осмислити її, проаналізувати, провести паралелі, сформувати власні висновки. Музейне середовище сприяє розвитку критичного мислення. Щоб ефективно реалізувати просвітницькі функції, музей повинен зацікавити глядача

відомостями про свою діяльність, запропонувати формат співпраці, який буде зручний і цікавий відвідувачу. [3, с. 244]

Сучасний музей – це не просто культурний, науковий чи мистецький заклад: виконуючи традиційні демонстраційні функції експонування, він водночас стає середовищем навчання, науковим, духовним і розвивальним осередком, центром організації освіти й дозвілля. Нині історичні, художні, мистецькі, літературні музеї є більш традиційними для нашого суспільства. Наприклад, лекційні заняття в музеях (історико-краєзнавчих, літературних, мистецьких) є звичними для багатьох відвідувачів. Більших зусиль потребує, зокрема, популяризація в музейному просторі престижу та досягнень вітчизняної освіти, фундаментальних наук, особливостей регіонального економічного розвитку. З цим завданням можуть впоратися, насамперед, музеї закладів освіти.

Музеї закладів освіти, зберігаючи пам'ять часів та поколінь, допомагають не тільки розуміти історичний розвиток закладу освіти, краю, країни, а і правильно оцінювати сьогодення, осмислено працювати на майбутнє як рідного села, міста, району, області, так і всієї держави. Стаючи важливим чинником освітнього процесу, музей закладу освіти, сприяє як розвитку краєзнавства, так і формуванню професійної культури, заохоченню до наукового пошуку. Участь у дослідницькій роботі з розвитку музейної експозиції виховує творчу самодіяльність, формує громадську активність здобувачів освіти,

Сучасні музеї закладів освіти роблять значний внесок у професійну підготовку молодого покоління, формування його ціннісних установок, впливають на весь освітній процес, проводячи пропаганду кращих місцевих, вітчизняних традицій в освіті, науці, культурі, виробництві.

-
1. Білик Н. Музей як центр координації освітньо-виховної та краєзнавчої роботи закладу освіти. *Рідні джерела*. 2021. № 3(198). С. 82 - 90.
 2. Букач В. М. Використання краєзнавчого компонента к викладанні курсу «Історії української культури». *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. 2020. № 1 (130). С. 61 - 66.

3. Маньковська Р. Музейна педагогіка: інноваційна технологія інтелектуального розвитку. *Краєзнавство*. 2019. № 3. С. 238 - 251.

ПОСТІЙНИЙ РУХ – ОСНОВА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ЛЮДИНИ

Бондар К.

Активна фізична діяльність людини сприяє реалізації її власного спадкового рухового потенціалу, що допомагає розвиватися їй як всебічної та гармонійної особистості. В основі фізичної діяльності лежать спортивні тренування, які на даний момент є єдиними точно науково обґрунтованими концепціями розвитку рухового потенціалу людини. Проблемне питання обумовлено тим, що у сучасних реаліях людина особливо потребує руху: сидячий спосіб життя, знижена екологічна обстановка та стресові умови – все це призводить до зниження важливих показників здоров'я людини (погіршується обмін речовин, імунітет людини, втрачається сила та пружність м'язів).

Відповідно до цього необхідно виділити ще кілька пунктів, які в сучасності знижують рівень активності людей: у реаліях сучасних технологій фізична праця все більше замінюється роботою різних машин і механізмів, в умовах цифрового світу кількість розумових та гуманітарних професій зростає, у побутовому житті робота людей замінюється побутовими приладами, піші та велосипедні прогулянки змінилися транспортними засобами, а діти більш зосереджені на комп'ютерних іграх замість рухливих активних ігор на вулиці [1, с. 56].

Спорт також дуже важливий для людей з розумовою працею, адже на розумовий розвиток впливають такі фактори, як стомлюваність та емоційний стан. Спортивні ігри та гімнастичні вправи допомагають розвивати пам'ять та концентрацію, що дозволяє розвивати працездатність та сприйняття.

Так, фундаментом здоров'я є фізична активність. Вона сприяє його зміцненню, підвищує функціональні можливості та покращує фізичний

розвиток. Важливо зосереджувати увагу на русі щодня. Рівень активності – це індивідуальний критерій, що складається із щоденного хронометражу виконаних дій за день, витрати енергії для них, а також шляхом підрахунку енергетичного балансу. Для ефективного запровадження активності у своє повсякденне життя людина має керуватися такими принципами: поступовість запровадження активності у життя; послідовність; регулярність та систематичність; наростання навантажень у міру занять.

Якщо людина вводитиме у своє життя спорт, керуючись цими принципами, то вона не може завдати організму жодних травм. У майбутньому у нього сформується резерв сил та енергії, який допоможе стати йому активним і рухливим, а отже, здоровим і живим.

Існує різноманітність фізичних вправ, які у вільному доступі для людини. У мережі Інтернет є інформація з домашніми силовими тренуваннями, існує література з теоретичними основами здорового способу життя, секційні заняття з різних напрямків спорту. Але найпростішими є ходьба та біг. У свою чергу, ходьба є сполучним елементом між дихальною та м'язовою системами людини. Виділяють такі види ходьби: спортивна та скандинавська ходьба.

При виконанні такої фізичної вправи, як ходьба, включається обмін кисню та вуглекислого газу в легені людини між повітрям та кров'ю, які згодом використовують у тканинах людини. У цьому випадку відбувається профілактика та реабілітація судинних та нервових захворювань. Безсумнівно, підвищується імунітет людини та здоров'я загалом.

Далі пропонується розглянути аспекти ефективності бігу для життєдіяльності людини. Крім вищезгаданих функцій ходьби, які також відносяться і до нього, він формує витривалість, швидкість, навичку подолання перешкод і підвищує обмін речовин. Виділяють такі види: біг підтюпцем; кросовий біг; біг із високим підніманням ніг; інтервальний біг.

Біг, як фізична активність підходить для різного віку, має важливі функції щодо покращення загальних показників здоров'я та рівня фізичної підготовленості людей.

Далі пропонується виокремити ряд рекомендацій для різноманітних вікових груп щодо занять активною фізичною діяльністю:

- для маленьких дітей дуже важливий процес активних рухливих ігор та водних видів спорту, для дошкільнят вистачить три години фізичних навантажень на день;

- для школярів та підлітків рекомендується від 60 хвилин до кількох годин не менше ніж 3 рази на тиждень активної рухомої діяльності на день, це можуть бути помірні та інтенсивні заняття спортом, які слугуватимуть для зміцнення м'язів і кісток;

- для молоді та дорослої категорії людей підійде активність по 30 хвилин 5 разів на тиждень, сюди підійдуть вже вищезгадані ходьба та біг;

- для людей похилого віку фізична активність приносить велику користь для здоров'я, невелике навантаження краще, ніж нічого [2, с. 12-14].

Також можна виокремити такі види активної діяльності людини як: ранкова гімнастика, фізкультурні паузи під час роботи, туризм, рухливі ігри (футбол, теніс, волейбол), плавання, лікувальна фізична культура, аеробіка та аквааеробіка.

Обмежувальні заходи сильно вплинули на повсякденне життя людини, наслідками яких можуть бути хвороби. Рухливість людини скоротилася, оскільки більшу частину свого часу вона проводить у межах своєї квартири за комп'ютером чи телефоном. У цих умовах варто звернути увагу на зміцнення свого здоров'я та збільшення активної діяльності. Стрибки на скакалці, підтягування на турниках, невеликі пробіжки та ходьба, домашні силові тренування, спрямовані на зміцнення суглобів, зв'язок, сухожилля та інших м'язів, тренування гнучкості з фіксаціями в розтягнутому положенні та багато іншого можна виконувати в межах свого будинку [3, с. 34].

Таким чином, на закінчення варто сказати, що фізична активність дуже впливає на людський організм. Сприяє роботі судинної, нервової та дихальної систем людини. Забезпечує розвиток таких важливих навичок, як витривалість, стресостійкість, швидкість і спритність. Двигуна активність виступає провідним фактором в оздоровленні людини та підтримці імунітету.

-
1. Загальна теорія здоров'я та здоров'язбереження: колективна монографія /за заг. ред. проф. Ю. Д. Бойчука. Харків: Вид. Рожко С. Г. 2017. 488 с.
 2. Фізична активність і якість життя людини: збірник тез, доповідей IV Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції /уклад.: А. В. Цьось, С. Я. Індика. Луцьк: СНУ ім. Лесі Українки. 2020. 102 с.
 3. Шепеленко Т. В., Буц А. М., Бодренкова І. О. Фізичне виховання у формуванні здорового способу життя: Навчальний посібник. Харків: УкрДУЗТ, 2018. 125 с.

ВАЖЛИВІСТЬ ЗДОРОВОГО ХРЕБТА ДЛЯ СТАНУ ВСЬОГО ОРГАНІЗМУ. ФІЗИЧНІ ВПРАВИ.

Шигида В., Грєєва В. І.

Нажаль, здоров'я хребта є актуальною проблемою в сучасному суспільстві. Проблеми з опорно-руховим апаратом характерні, як для довготривалих мешканців підвалів, так і для солдатів, які постійно носять важкі бронезилети. Цивільному населенню доводиться ховатися від обстрілів в укриттях, які часто непристосовані, тому вони сидять і сплять на матрацах, покладених на бетон або плитку. Коли біль у спині супроводжується проблемами з колінами, плечима та ліктями, це призводить до защемлення нервових закінчень між хребцями і збільшення остеохондрозу та остеоартриту. Пошкодження міжхребцевих дисків і запалення корінців нервових сплетінь є наслідком тривалого перебування в холодних і вологих умовах. Фізична пасивність, неправильне харчування, нестача сонячного світла і психологічний стрес, наприклад, тривога і страх смерті, також впливають на організм. Як наслідок, методи профілактики, фізичні вправи та догляд є настільки ж важливими, як і знання про хребет.

Життєздатність людини головним чином залежить від стану хребта. Здоров'я хребта визначає силу і витривалість людини, здоров'я внутрішніх органів і в цілому здоров'я всього організму.

Хребет є основою, на яку кріпиться весь організм, в ньому проходить спинний мозок, від якого відходять нерви, що керують усім організмом. Він грає ключову роль для здоров'я. Коли тіло здорове, кожен м'яз і орган працюють в нормальному режимі, то людина стає витривалим, сильним, життєстійким. Життєстійкість - це щось більше, ніж просто здоров'я, ніж відсутність хвороб.

Якщо стисло розповісти про роль хребта в організмі людини, то важливо відзначити наступне: хребет - це основа скелета, він надає тілу потрібну форму і правильне положення; в хребті розташовується спинний мозок, і від нього відходять спинномозкові нерви, які керують роботою всього організму; до хребта кріпляться кінцівки і величезна кількість великих і малих м'язів і зв'язок спини і живота, призначених для утримання тіла в вертикальному положенні, а всіх життєво важливих органів - на своїх місцях.

В даний час майже всі фахівці з медицини схильні вважати, що причиною багатьох хвороб є ненормальний стан хребта. Це багато в чому визначається неправильною поставою людини. Крім зазначеного, різноманітні різкі поштовхи і тривала компресійне навантаження (наприклад, від носіння важких сумок, бронезилета і т. п.) Можуть викликати зрушення хребців і защемлення нерва, що відходить від спинного мозку, а це призводить до порушень того органу, який управляється цим нервом.

Якщо ж хребет викривляється в результаті неправильної постави або хвороби, то це вкрай згубно впливає на кістки скелета. М'язи і зв'язки хребетного стовпа подовжуються або коротшають, а внутрішні органи зміщуються, що призводить до захворювання. Існує і зворотний зв'язок між органами і зв'язками, м'язами хребта і спини.

Хвороботворні процеси, що відбуваються в органі, можуть через зв'язки передаватися на м'язи, викликаючи в них біль. Тому, оздоровлюючи хребет,

його м'язи і зв'язки, необхідно пам'ятати про здоров'я внутрішніх органів. І навпаки, оздоровлюючи внутрішні органи, слід підтримувати хребетний стовп в здоровому стані.

Важке захисне спорядження може бути шкідливим для здоров'я і викликати передчасну втому, якщо носити його протягом тривалого періоду часу.

Постійне навантаження може впливати на хребет, призводячи до його викривлення та проблем з опорно-руховим апаратом. Наслідки для здоров'я організму від тривалого носіння бронезилетів (професійні захворювання) :

Грижа хребта, яка виникає при нахилах тулуба вбік і одночасному піднятті ваги, є однією з реакцій організму на тривале носіння ваги. Біль у поперековому відділі хребта є першою ознакою, а якщо людина не може зігнутися або випрямитися і приймає вимушену позу, біль може стати нестерпним.

Інший результат – ішіас, який є ознакою остеохондрозу. У цьому випадку можуть бути уражені шийний, грудний і поперековий відділи хребта. Коли ви намагаєтеся нахилитися або вийти з незручного положення, вам боляче.

Крім того, надмірне піднімання може спричинити сколіоз - захворювання хребта.

Вивчаючи дану тему важливим є базуватися також на медичних дослідженнях, через це було використано матеріали конференції про сучасні досягнення спортивної медицини, фізичної реабілітації, фізичного виховання та валеології.

Балаш О. П., лікарка з м. Дніпро, поділилася досвідом застосування лікувальної гімнастики та силових вправ у реабілітації військових ЗСУ. Метою її роботи була ефективна профілактика остеохондрозу та швидка адаптація до фізичних та психічних навантажень військової служби, як під час, так і після консервативного лікування сучасними технічними можливостями стабілізації хребетно-рухового сегменту у разі травми хребта,

а також при супутній поєднаній травмі, на фоні постійних емоційних та психосоціальних перевантажень. [1] Близько 120 військовослужбовців Збройних Сил України пройшли лікування з остеохондрозом хребта та його ускладненнями (холовіки віком від 20 до 58 років). Основою для комплексу послужили авторські вправи так званого лікувального «прес-комплексу» та силові вправи (гантелі, невелика штанга, пряма лава, перекладаина, бруси).

Для виконання «прес-комплексу» знадобиться рівна суха поверхня і каремат. Замість лави для силових вправ можна використовувати дерев'яний ящик від боєприпасів. Замість штанги можна використовувати автомат, кулемет, гранатомет, металобрухт тощо. Замість гантелей - пластикові пляшки з-під води, підсумок від магазину тощо.

Основу складають п'ять вправ. Їх виконують п'ять разів з інтервалом в одну хвилину між кожним повторенням. Весь комплекс займає 5-7 хвилин. Його використовують як попередню розминку перед силовими вправами, так і як самостійний гімнастичний комплекс. Початкове положення – упор лежачи на спині, зігнувши ноги в колінах:

- вправа: руки на животі, підйом тулуба з положення лежачи в положення напівсидячи до кута 45;
- вправа: кисті тильною стороною підкладені в район підвздошно-куприкових суглобів, ступні складені одна до одної, кінцівки зігнуті в колінах, полегшений підйом нижніх кінцівок за допомогою сили кистей (передплічч) без лордизації попереку завдяки вкорочення важеля «нижні кінцівки-поперек»;
- вправа: симетрична, виконується з вихідного положення лежачи на боці (правий – лівий) з зігнутими в колінах ногами, виконуються бокові згинання тулуба (шийний, грудний, поперековий відділи хребта);
- вправа: лежачи на животі, руки вздовж тулуба, виконуються розгинання спини – підйоми тулуба та нижніх кінцівок, над поверхнею;
- вправа: підйоми тулуба з вихідного положення лежачи на животі (з упору лежачи), згинання стегон з опусканням тазу на п'яти, ступні розташовані на

пальцях (вертикально), руки прямі, кисті на підлозі в точці вихідного контакту.

Окрема важлива роль належить рухам передньої черевної стінки та діафрагми.

Результатом проведеної терапії та виконаної роботи було зменшення больового синдрому, повне відновлювання здорового стану і у декого стан залишився без змін.

З наведеної вище інформації можна зробити наступні висновки: здоров'я опорно-рухового апарату є проблемою, яка часто зачіпає велику кількість людей, включаючи цивільних осіб, що страждають через дискомфортні умови в укриттях та військовослужбовців у воєнний час. Завдяки своїй простоті та доступності розглянутий комплекс вправ є ефективним лікувально-профілактичним заходом, який може використовуватися як цивільним населенням, так і військовослужбовцями Збройних Сил України в польових умовах.

-
1. Балаш О. П. Досвід застосування лікувальної гімнастики та силових вправ в реабілітації військових ЗСУ, хворих на остеохондроз хребта та його ускладнень. *Сучасні досягнення спортивної медицини, фізичної реабілітації, фізичного виховання та валеології: XXI Ювілейна міжнародна науково-практична конференція, присвячена 90-річчю з дня заснування кафедри фізичної реабілітації, спортивної медицини, фізичного виховання та валеології НМедУ. Одеса: ПОЛІГРАФ, 2022. С. 13 - 18.*
 2. Голяченко А. О., Рогова Х. Т. Комплексна фізична реабілітація пацієнтів із остеохондрозом поперекового відділу хребта. *Медсестринство. 2020. № 1. С. 22 - 24.*

ТИПОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ВПЛИВУ СУЧАСНИХ НЕТРАДИЦІЙНИХ РЕЛІГІЙ

Іващенко Д., Гегечкорі О. В.

Як засвідчує практика, наші сучасники не завжди обізнані в тонкощах теології, тому не готові відразу оцінити дійсну і показову сутність новітніх

релігій. А будучи вибитими із звичної колії буття, люди в пошуках істини часто готові повірити кому завгодно і притулитися туди, де обіцяють оперативне здійснення їхніх надій і планів. В цій ситуації динамічні секти вміло перехоплюють клієнтів у ортодоксальних релігій (таких як православ'я), адже останні не дуже схильні до модернізму, введення різних новацій тощо.

Людина має здатність піддаватися впливу іншої людини або групи людей, частково втрачаючи при цьому індивідуальність, відчувати почуття, що не відповідають реальності, але будучи переконаним в їх існуванні. При цьому відомий і феномен посилення навіюваності, коли окремі люди об'єднуються в натовп, що починає підкорятися іншим закономірностям, ніж індивіди.

Розглянемо перелік типових технологій характерний для більшості деструктивних культів і тоталітарних сект:

1. Технологія "Step by step" – невелика поступка, на яку погоджується вербуємий, тягне за собою все більш і більш істотні поступки: «приходь до нас – проведи у нас вихідні – залишся ще на тиждень – віддай нам свої гроші». 2. Новачка постійно запевняють, що прийняття ідеології секти найкращим чином вирішить будь-які його особисті проблеми. 3. Сила групової динаміки. Тут мають значення і кількість, і особиста чарівність, і ввічливість членів громади, що вступають в особистий контакт з присвяченим. Важливе значення має сексуальність – часто до новачків спеціально приставляються привабливі представники протилежної статі. 4. Відсутність можливості протестувати або сперечатися: новачка постійно годують все новою і новою інформацією, займають різними заходами, він ніколи не залишається наодинці з власними думками. 5. Позитивне підкріплення: посмішки, смачна їжа, увага і турбота, яку приділяють гостю громади тощо.

Існують чотири основні способи, якими здійснюється контроль над свідомістю. Перше – контроль поведінки. Друге – контроль мислення (думок). Третє – контроль емоцій (почуттів). Четверте – контроль інформації.

Деструктивні релігійні організації несуть небезпеку на 4-х рівнях: на рівні особистості, сім'ї, суспільства і держави.

Так, на рівні особистості, секти позбавляють людину свободи, контролюють і експлуатують її свідомість, насаджують зовсім інший, чужий набір стереотипів поведінки. Людина, перебуваючи під впливом тоталітарної чи іншої екстремістської секти, не належить собі, її воля і розум розділені.

Секти руйнівню діють на родинні зв'язки. Вони самі подають себе у вигляді сім'ї. Будь-яка інша прихильність людини поза сектою являє для такої організації реальну загрозу – загрозу того, що її члени можуть вийти з неї.

Секти нічого корисного не дають суспільству. На відміну від традиційних релігій, які постійно здійснюють взаємообмін із суспільством, морально і психологічно оздоровлюють прихожан, вони смокчуть із суспільного організму сили, гроші, ресурси. Їхня основна мета – зруйнувати загальнолюдські і національні цінності.

Яким богам молитися – це особиста справа кожної людини (і військової також). Але державна влада не може стояти осторонь того, хто і, особливо, яким чином поклоняється своїм богам, які наслідки такого поклоніння для особистості та суспільства. Адже свобода релігій і свобода віросповідання – це не вседозволеність та не безконтрольність.

-
1. Вайг Б. Ставлення держави до сект та «нових релігій». *Національна безпека і оборона*. 2000. № 10. С. 73 - 77.
 2. Докаш В. І., Лешан В. Ю. Загальне релігієзнавство: навчальний посібник. Чернівці : Книги – XXI, 2005. 376 с.
 3. Дудар Н. П., Филиполвич Л. О. Нові релігійні течії: український контекст: огляд, документи, переклади. Київ: Наукова думка, 2000. 132 с.
 4. Кислюк К. В., Кучер О. М. Релігієзнавство: підручник для студентів вузів. 5-е вид., виправ. і доп. Київ : Народна українська академія, 2007. С. 425 - 464.
 5. Парахонський Б. О., Сьомін С. В. Нетрадиційні релігійні культи як питання національної безпеки України. *Стратегічна панорама*. 2000. № 1- 2. С. 200 - 212.
 - 6.

УКРАЇНЬСЬКА КУЛЬТУРА ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ

Плечий Р.

З моменту проголошення незалежності Україна розпочала пошук інтеграційних шляхів до європейської та світової структури, що вимагає більш детального вивчення таких галузей, як політика, культура, економіка, наука, освіта та ін. Процеси, які відбуваються на сьогодні в країні, поступово призводять до інституціоналізації зв'язків України зі зовнішнім світом, сприяють швидкому та системному реформуванню політико-економічної системи, дослідженню багатогранного культурного простору, підвищують рівень сприйняття та впровадження в життя європейських цінностей. [1, с. 14]

Українська культура, мова, традиції є невід'ємною частиною нації і в процесі євроінтеграції потребують як права на самозбереження ідентичності, так і визнання їх частиною загальноєвропейської культури. На шляху євроінтеграції Україні слід реалізувати низку реформ.

Сьогоднішня інтеграційна політика – це курс на підвищення всіх сфер до рівня євростандартів для більш плавного переходу й об'єднання з західними стандартами. Постає питання покращення освіти та ґрунтовної мовної підготовки української молоді. На шляху євроінтеграції обов'язковою умовою є збереження національної самобутності української культури, мови. Національна культурна політика має передбачати збереження та розвиток унікальності української культури, як частини європейського культурного простору. Європейський вектор розвитку української культури сприяє, наприклад, запровадженню європейських стандартів управління державними музеями та театрами, запозиченню практик пам'яткоохоронної сфери, залученню коштів європейських бюджетів у галузі охорони пам'яток. Вступ України до Міжнародного центру з консервації і реставрації культурної спадщини, заснованого при ЮНЕСКО, сприятиме якісному збереженню історичного надбання [2, с. 32].

Однією з форм комунікації на шляху до євроінтеграції є сучасне українське мистецтво, яке тяжіє до експерименталізму, оновленню мови мистецтва, насиченню репертуару світовою класикою та сучасними художніми здобутками, орієнтується на нові типи організації художнього життя, використання таких форм, як перформанс, інсталяція, хепенінг та ін. [3, с. 199].

Європейська культурна спільнота завжди пропагувала переконання, що саме культура та спільна культурна політика має стати основою євроінтеграційних процесів. Участь України у програмах інтеграції значно розширює можливості європейського діалогу та сприяє поглибленню політичного співробітництва з європейським союзом завдяки різним засобам культури.

-
1. Адамович О. О., Мірошніченко Л. В. Розвиток національної культури України в умовах євро інтеграції. *Соціально-гуманітарні виміри правової держави: еволюційна парадигма*: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. Дніпро: ДДУВС, 2019. С. 14 - 16.
 2. Магера С. Європейський вектор розвитку української культури. *Вища освіта України*. 2019. № 3. С. 17 - 34.
 3. Чекардін Ю. М. Сучасне українське мистецтво як форма соціальної комунікації на шляху до євроінтеграції. *Європейські студії в університетах України: матеріали науково-практичної конференції*. Київ: ІМВ КНУ, 2016. С. 199 - 201.

РОЛЬ ДЕРЖАВИ ЯК СУБ'ЄКТА ЗВ'ЯЗКІВ ІЗ ГРОМАДСЬКІСТЮ У МІЖНАРОДНІЙ СФЕРІ

Моломан А., Чістякова І. М.

Важливе значення для формування громадської думки різних країн світу має інформаційно-аналітичне забезпечення зовнішньої політики держави, що пов'язане з діяльністю державних установ і зовнішньополітичних відомств із

роз'яснення міжнародній громадськості та урядам зарубіжних країн мети й основних завдань державної політики країни, її позиції зі значимих подій міжнародного життя.

Майже вся інформаційно-аналітична діяльність пов'язана з тим, щоб передбачити певні тенденції і зробити завчасні дії до виникнення небезпечної ситуації. Мета такої діяльності полягає в тому, щоб забезпечити національні інтереси країни у міжнародному співробітництві, захистити інформаційні зв'язки з іншими державами, заявити про свою позицію у світі, одержати інформацію про будь-яку іншу країну.

Зовнішньополітичні комунікації – це процес обміну міжнародною інформацією у системі міжнародних відносин між окремими її суб'єктами, державами, суспільними групами та індивідами.

Тенденції до зміни дипломатичної діяльності підтверджують актуальність всебічного використання інформаційних ресурсів як ключового завдання зовнішньополітичного відомства. Інформаційно-роз'яснювальна робота в країні перебування і позиціонування зовнішньої політики в міжнародних інформаційних потоках є чинником політичної культури, що формує рівень співробітництва суб'єктів міжнародних відносин. Тому стосовно реалізації міжнародної PR-кампанії формування позитивного іміджу держави необхідно чітко усвідомлювати, що загальна стратегія PR-діяльності суб'єктів політичного управління в міжнародних відносинах повинна бути цілеспрямовано, чітко і дуже жорстко пов'язана із зовнішньополітичними цілями держави.

Отже, кожна політична система і кожна держава розгортає власну систему і мережу зовнішньополітичної комунікації відповідно до національних інтересів. Ця мережа розвивається паралельно з політичними структурами, економічною базою та інфраструктурою комунікації.

Зовнішньополітична комунікація поєднує політичний аналіз та інформаційний моніторинг дво- і багатосторонніх відносин і передбачає моделювання ситуації та прогнозування певних наслідків. Саме такі

комунікації й пов'язані із зовнішньою політикою держав, вони відтворюють систему зовнішніх відносин і враховують зовнішньополітичні інтереси, політико-психологічну культуру лідерів держав, традиції і ціннісні орієнтації суспільства, нормативно-правову систему і культурну самобутність. Зовнішньополітичні комунікації на рівні держави мають відповідати як внутрішній, так і зовнішній ситуації та забезпечувати інтереси країни в міжнародному співтоваристві.

-
1. Качинська Н. Політичний імідж держави: структурні та комунікаційні компоненти. *Віче*. 2009. № 22. С. 24 - 27.
 2. PR в органах державної влади та місцевого самоврядування: Монографія / за заг. ред. В. М. Бебика, С. В. Куніцина. Київ, Сімферополь: МАУП, 2003. 240 с.

ТОЛЕРАНТНІСТЬ ЯК МИСТЕЦТВО МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Ідрісова М., Кудлай І. В.

«Не можна зіграти «Гімну Свободи» на інструменті насильства». Ці слова відомого польського фантаста-гуманіста Станіслава Єжи Ленца найбільш влучно відображають актуальну проблему сьогодення: проблему взаєморозуміння, толерантності.

Визначимо, що же таке толерантність? Толерантність у всі часи вважалася людською чеснотою. Вона передбачає терпимість до відмінностей серед людей, уміння жити, не заважаючи та не порушуючи прав і свобод інших. Толерантність також є основою демократії і прав людини. Нетерпимість у етнічному, конфесійному або полікультурному полі суспільстві призводять до порушень прав людини, насильства і озброєних конфліктів.

16 листопада 1995 року в Парижі 185 державами-членами ЮНЕСКО була підписана Декларація принципів толерантності, в якій надане

визначення толерантності як «пошана, ухвалення і правильне розуміння багатого різноманіття культур нашого світу, наших форм самовираження і способів виявлення людської індивідуальності». Майже це визначення передбачає терпиме ставлення до інших національностей, рас, кольору шкіри, статі, сексуальної орієнтації, зросту, інвалідів, мови, релігії, політичних або інших думок, національного або соціального походження. У зв'язку з цим 16 листопада проголошено Міжнародним Днем толерантності. «Толерантність – це єдність у розмаїтті».

Толерантність вбирає в себе багато позитивних людських якостей та проявів особистості, головними серед них є терпимість, повага до чужої думки, лояльність, делікатність, прихильність до іншого, щирість, мудрість, людяність. Усі люди мають бути повністю інтегровані в суспільство і бути рівноправними незалежно від раси, статі, національності або релігії. Хоча в житті ми часто натрапляємо на упередженість, стереотипізацію, глузування, ненависть, безпідставні звинувачення, залякування, домагання тощо.

Усі люди мають бути захищені від масової дискримінації, релігійного переслідування, залякування, вияву ксенофобії, расизму, фашизму.

Вияв толерантності, який співзвучний повазі прав людини, не означає терплячого ставлення до соціальної несправедливості, відмови від своїх або поступок чужим переконанням. Важливою заповіддю толерантності є – нульова толерантність до дискримінації та насильства.

Поняття толерантності формувалося впродовж багатьох століть, і цей процес продовжується до сьогодні. Принципами терпимості та поваги до оточуючих керувалися ще давньогрецькі філософи. Толерантність яскраво простежується у ідеях гуманізму.

Для України, як багатонаціональної держави з розмаїттям культур і релігій, питання терпимості, етичності, гуманістичного виховання стають чи не головним чинником внутрішньої стабільності країни.

Питання міжкультурної комунікації цілком пов'язані з принципами толерантності. Так, міжкультурні комунікації у світі мають цілком успішні традиції розвитку діалогу на багатосторонній основі. Спроби зробити міжкультурні зв'язки важливим джерелом міжнародного співробітництва, інструментом побудови світу, заснованого на високих гуманістичних ідеалах, належать ще до початку ХХ століття. У цей час при Лізі Націй завдяки прагненню представників творчої та наукової інтелігенції було створено спеціальні секції та інститути, діяльність яких відображала актуальні проблеми розвитку міжкультурної комунікації у міжнародних відносинах.

Міжкультурна комунікація у сфері міжнародних відносин пов'язана не лише з розвитком комунікації, діалогу, пропагандою своєї власної культури за кордоном, а й безпосередньо з актуальними проблемами, що виникають у сфері культури та міжнародного гуманітарного спілкування. До них можна зарахувати проблему культурної експансії. Сьогодні не можна не відзначити, що «зростаюча лавина американської культури, західної культурної продукції підмиває найчастіше національні підвалини інших народів, душить їхню культуру, мови, веде до комерціалізації духовної сфери, змушує інші держави відсувати турботу про духовний бік життя свого народу на другий план, віддаючи перевагу спробам вирішити економічні, фінансові, науково-технічні та інші проблеми, що спочатку породжуються глобалізацією». Очевидно, що без участі держави вирішити багато негативних наслідків глобалізаційних процесів сьогодні неможливо.

Міжкультурні комунікації у відносинах можна назвати важливою умовою політичного, економічного, гуманітарного співробітництва.

Міжнародний культурний обмін межі ХХ–ХХІ століть став найважливішою формою комунікації. Він набув якісно нових рис: динамізму, різноманітності форм, напрямків, учасників. Культура є невід'ємною частиною сучасних міжнародних відносин. Для процесів міжкультурного спілкування початку ХХІ століття характерна

різноманітність форм та напрямів. Незважаючи на різноманітність форм та напрямів міжнародного співробітництва у сфері культури, можна виділити загальні особливості, риси, що характеризують специфіку культури та міжнародних відносин на початку XXI століття: демократизація, інтеграція, глобалізація.

Таким чином, у сучасному світі, тільки спільні міжнародні зусилля громадськості, державна підтримка дозволить зробити скарби світової цивілізації надбанням кожного жителя планети, а культуру – потужним чинником успішного вирішення найгостріших політичних проблем сучасності. Ідеї толерантності набувають все більшого визнання в сучасному світі, все більше країн активно запроваджують їх у свою освіту, державно-суспільне життя, розглядають їх як найдієвіший засіб досягнення взаєморозуміння, взаємоповаги, злагоди своїх громадян.

-
1. Декларація принципів толерантності: затверджена Резолюцією Генеральної конференції ЮНЕСКО від 16 листопада 1995 року.// <https://www.religion.in.ua/9292-deklaraciya-principiv-tolerantnosti-zatverdzhena-rezolyuciyeu-generalnoyi-konferenciyi-yunesko-16-listopada-1995-roku.ht>
 2. Забарко Б. Чи збереже людство людяність? Збройні конфлікти і гуманітарні права людини. *Політика і час*. 1994. № 2. С. 13 - 18.
 3. Політологічний енциклопедичний словник/ За ред. Ю. С. Шемшученка, В. Д. Бабкіна. Київ: Генеза, 2004, 736 с.
 4. Сищик А. С. Поняття «толерантність» в науковій літературі. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2013. № 5(58). С. 165 - 173.
 5. Ясько Б. А. Толерантність у сучасному суспільстві. Київ: Наукова думка, 2012. 142 с.

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО ПОЛІТИЧНОГО ЛІДЕРСТВА В УКРАЇНІ

Колесніченко Є., Латишева В. В.

На сьогодні процес «лідероутворення» в Україні знаходиться на стадії формування та стикається із значною кількістю проблем на цьому шляху.

В першу чергу це недосконалість виборчих технологій та процесів; значний вплив корупційного чинника на процеси формування лідерів, як на загальному, так і місцевому рівнях; викривленням структури міжособистісних внутрішньо-групових відносин всередині органів влади; надмірною політизацією влади на регіональному рівні, наявними залишками пострадянської системи формування регіональних еліт, тощо.

Проблемами, які перешкоджають ефективному формуванню лідерства в Україні є:

- брак у вітчизняних еліт і лідерів чітко сформованої цілі та уявлень про напрям розвитку країни;

- розкол за ціннісними характеристиками: з одного боку – на тих, хто прагне розбудовувати державу на основі західних цивілізаційних демократичних цінностей суспільно-політичного, економічного і культурного розвитку, і з іншого боку – на тих, хто тяжіє до «керованої демократії», орієнтується на сильну державну владу, здатну виступати не лише в якості соціального арбітра, але й визначати напрямки реформ;

- українська еліта є фрагментованою, тобто такою, що володіє низьким рівнем структурної інтеграції, невеликою здатністю до консенсусу з приводу вибору та збереження основних суспільних цінностей; у той же час, елітні групи спроможні у складні, кризові моменти проявляти прагматизм і здатність до політичного компромісу;

- клановість, закритість формування, консервативність, регіональна прив'язаність політичних еліт;

- домінування «кумівства» та особистої відданості при призначенні на ключові державні посади;

- зрощення політичної і економічної еліти, часто – за визначальної ролі останньої;

- вплив політико-бізнесових угруповань в Україні є потужнішим, ніж вплив партійних структур;

- відірваність політичних еліт і лідерів від народу та прірва між інтересами сторін, відмова лідерів від відповідальності за результати свого управління державою, що, відповідно, обумовлює недовіру народу до них;

- приход до влади відбувається переважно не завдяки особистим досягненням чи здібностям, оціненим народом, а на хвилі недоліків і помилок опонентів, попередників.

Проаналізувавши особливості нормативно-правового регулювання політичного лідерства в Україні, можна дійти висновку, що чинна нормативно-правова база відзначається фрагментарністю вибору об'єкта (лідерство) та недостатньою узгодженістю правових норм, що застосовуються.

Особливої уваги потребує впорядкування понятійного апарату щодо лідерства та термінології в нормативних документах стосовно розвитку цього феномену в органах публічної служби.

Терміни «лідер» та «лідерство» у документах використовуються як узагальнені поняття, частим є декларування загальних положень без подальших шляхів їх реалізації та критеріїв оцінювання.

У нормативно-правових актах доречно чітко визначити: завдання/обов'язки для керівників та працівників служб управління персоналом стосовно вивчення наявності у державних службовців лідерського потенціалу та пошуку шляхів щодо його підвищення; мотивацію персоналу до розвитку лідерства, вплив лідерського потенціалу на кар'єрний ріст та ін.

На формування якісно нових засад діяльності органів влади направлені заходи Національної Стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки [1], які передбачають створення сприятливих умов для розвитку різноманітних форм демократії участі, налагодження ефективної взаємодії громадськості з органами місцевого самоврядування.

Як показує досвід демократичних держав, розвиток громадянського суспільства за системної державної підтримки дає змогу залучати додаткові людські, організаційні, фінансові та технічні ресурси до вирішення питань місцевого значення, які неспроможні в силу різних обставин вирішувати органи місцевого самоврядування.

Дослідивши сучасний стан та основні проблеми у сфері політичного лідерства в Україні можемо констатувати, що регіональне політичне лідерство перебуває в пошуках оптимальних форм самоорганізації і захисту власних інтересів та стикається, у процесі формування із значною кількістю інституційних проблем на цьому шляху.

При цьому, сучасні світові інтеграційні процеси породжують попит на дещо інші індивідуальні лідерські якості, а впровадження цифрових технологій та соціальних мереж посилює тенденцію до безбар'єрного спілкування.

Що було не можливим 100 років тому, і не лише з технічних причин, а в першу чергу, через те, що лідери минулого завжди були відділені від колективів, країн, націй та ін., якими керували. Їм був притаманний ореол «винятковості», «елітарності» та «богообраності».

Сучасність вимагає формування зовсім інших лідерських якостей ніж ті, що були притаманні для політичної еліти ХХ століття.

В цьому контексті процес формування регіонального політичного лідерства є запорукою подальшого поступального розвитку, як держави, в цілому, так і окремих її регіонів.

Оскільки, регіональні лідери в межах конкурентної боротьби отримують додаткові можливості по врегулюванню протистояння політичних еліт, сприяючи тим самим, підвищенню якісних характеристик останніх.

В цілому у перехідних суспільствах регіональне політичне лідерство набуває змісту як фактор стабільності, інтеграції інтересів різних груп населення.

Політичні лідери виступають як ініціатори перетворень і є ключовими фігурами успішного проведення адміністративної реформи на демократичних засадах.

Вони формують стратегію розвитку регіону, визначають засоби її реалізації, тому взаємодія політичного лідерства й державного управління розглядається як основна проблема підвищення управлінської здатності суспільства, що сприяє стабільному й поступальному розвитку нашої держави.

В Україні довоєнного періоду відповідні тенденції посилювалися процесами децентралізації, що відбувалися в країні до початку війни.

За цих умов домінуючою стає проблема всебічного забезпечення конкурентоздатного, ефективного регіонального лідерства на місцевому рівні.

Досвід зарубіжних країн по формуванню лідерського потенціалу нації свідчить про значну увагу до виховання майбутніх лідерів з боку держави за допомогою створення цілісної системи навчання, від початкової школи до відповідної системи вищих шкіл.

Таких як, Гранд еколь (вищі школи) – це тип привілейованих навчальних закладів, які готують кадри вищої кваліфікації у Франції; Гарвард, Принстон (США); Оксфорд, Кембрідж (Велика Британія); «Кордон всередині» (Японія) – всі ці проекти спрямовані на індивідуальний розвиток обдарованих дітей тощо.

Для забезпечення підвищення ефективності формування регіонального політичного лідерства у сучасному українському соціумі, лідер має формуватись у публічній конкурентній боротьбі, де вирішальними є імідж та особисті якості кандидата, а тому лише за умови проведення реформи місцевого самоврядування, децентралізації, наявності виборності голів державних обласних адміністрацій, повернення мажоритарної системи виборів на регіональному рівні, відбудеться злам даної тенденції, та

розпочнеться процес формування регіонального політичного лідерства демократичним шляхом.

-
1. Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021 – 2026 роки: Указ Президента України від 27. 09. 2021// URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/487/2021#Text> (дата звернення: 10.11.2022)

ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЗАГАЛЬНОГО ПРАВА ЯК СОЦІАЛЬНОГО РЕГУЛЯТОРА

Юнко І., Мельник Ю. П.

Під сутністю у філософії розуміється те, що становить суть явища, процесу, речі, сукупності стійких, постійних характеристик, що визначають властивості цих об'єктів. Тобто при визначенні сутності права виявляються відмінні особливості права, як соціального регулятора, який мав уразних народів у різний час різний зміст. Поняття сутності права в юридичній науці досі залишається дискусійним. Це зумовлено, передусім, складністю права як соціального явища, різноманіттям його проявів у суспільстві, різними методологічними підставами та підходами до визначення сутності права та самого права представниками різних шкіл [1, с. 75].

Взагалі, розробка категорії сутності права характерна для марксистсько-ленінської юридичної науки, проте, на жаль, це було використано не стільки для пізнання відповідних явищ, скільки з метою ідеологічних, політичних – для демонстрації “сутнісних” відмінностей соціалістичної держави та права, для доказу їх прогресивності по Відношенню до відповідних буржуазних юридичних інститутів. В даний час теорія права і держави при розгляді сутності права враховує два аспекти: 1) те, що будь-яке право є насамперед регулятор (формальна сторона); 2) те, чиї інтереси обслуговує цей регулятор (змістовна сторона) [2, с. 176].

У цьому виділяються такі підходи до розуміння сутності права:

- класовий, у межах якого право визначається як система гарантованих державою юридичних норм, що виражають зведену в закон волю економічно, а, отже, і політично, панівного класу (тут право використовується у вузьких цілях як для забезпечення головним чином інтересів пануючого класу);

- загальносоціальний, у межах якого право розглядається як вираз компромісу між класами, групами, різними соціальними верствами суспільства (тут право використовують у більш широких цілях як закріплення і реального забезпечення правами людини і громадянина, економічної свободи, демократії тощо. [3, с. 216].

І класовий, і загальносоціальний підходи у різних пропорціях притаманні сутності будь-якого права, оскільки протягом всієї історії людства в різних народів право, більшою чи меншою мірою, виражало і класові інтереси, і інтереси суспільства загалом. Будь-яка суто класова держава повинна займатися регулюванням суспільних процесів, справами суспільства загалом, тому у такому праві закріплюватимуться і загальносоціальні інтереси. У розвинених демократичних суспільствах, де народ є реальним, а не формальним джерелом влади, право більшою мірою закріплює інтереси суспільства в цілому, і, отже, такому праву більшою мірою притаманна загальносоціальна сутність.

Однак і в цьому випадку не можна зваблюватись і абсолютизувати такий стан речей. Будь-яке суспільство має соціальну статифікацію — складається з класів, соціальних груп тощо. і якщо в державах з антидемократичним державним режимом взаємовідносини між окремими соціальними групами часто набувають характеру відкритого протистояння, то в демократичних таке становище відсутнє, проте не можна говорити про відсутність класів взагалі. У сучасному демократичному суспільстві існує маса можливостей впливу великого капіталу, осіб, які мають політичний вплив на владу - т. зв. "лобізм". Практика "лобіювання" законів призводить до того, що в законодавчих актах на шкоду інтересам суспільства в цілому,

закріплюються положення, які вигідні окремій соціальній групі, тобто таке право має не тільки загальносоціальну сутність, а й класову [4, с. 528].

Поряд з цими основними підходами можна виділити і релігійний, і національний, і расовий та інші підходи до сутності права, в рамках яких відповідно релігійні, національні та расові інтереси домінуватимуть у законах та підзаконних актах, правових звичаях та нормативних договорах. Інакше кажучи, сутність права багатоаспектна, вона не зводиться тільки класовим чи загальносоціальним засадам. Тому по суті права в залежності від історичних умов на перший план може виходити будь-яке з перерахованих початків.

Сучасна теорія права і держави також пропонує підходи до визначення сутності права через його соціальне призначення, яке полягає у регулюванні суспільних відносин, організації управління суспільством. Розкрити значення права для суспільства і конкретизувати його сутність покликана категорія "цінність права".

Цінність права - це здатність права служити засобом для задоволення справедливих, прогресивних потреб та інтересів суспільства та окремих його членів. Цінність права полягає у наступних його якостях: право є засобом організації управління суспільством; право є засобом захисту існуючого суспільного устрою; право є фактором прогресу, оптимізації оновлення, подальшого розвитку суспільних відносин; право є виразником справедливості у суспільстві; право визначає міру свободи особистості суспільстві [5, с. 31].

“Сутність права — це головна, внутрішня, відносно стійка та якісна основа права, яка відображає його справжню природу та призначення в суспільстві... Отже, сутність права — це обумовлена матеріальними та соціально-культурними умовами життєдіяльності суспільства, характером класів, соціальних груп населення, окремих індивідів загальна воля як наслідок узгодження, поєднання приватних чи специфічних інтересів, виражена у законі чи іншим способом визнана державою і що виступає

внаслідок цього загальним (загально-соціальним) масштабом, мірою (регулятором) поведінки та діяльності людей” [1, с. 75].

Право, згідно з Г. Кельзенем, є системою (пірамідою) норм. Головним джерелом єдності та системності норм права є основна (суверенна) норма, яка продукується людською свідомістю та є трансцендетально-логічною категорією пізнання. Завдяки основній нормі, а не будь-яким зовнішнім силам та інститутам, таким як Бог чи держава, будується вся система права, в якій одні правові норми впливають з інших, кожна нижча норма черпає свою законність у нормі значнішої юридичної сили. Зокрема, з основної норми впливає конституція, з якої у свою чергу впливають закони та інші нормативні акти. На останньому ступені системи права знаходяться індивідуальні норми, створювані судовими та управлінськими органами виходячи з правових ситуацій, що виникають. Схвалюючи принцип судового прецеденту, Р. Кельзен зазначав, що завдяки йому право перебуває у стані постійного розвитку і стає досконалішим, індивідуалізованим [6, с. 110].

З цих же позицій виходив м. Кельзен до побудови держави, яку він розглядав як врегульовану, упорядковану нормативну систему примусу, систему відносин, де воля одних є мотивом поведінки для інших, держава в його уявленні - це втілення правопорядку, нормативний примусовий порядок людських відносин панування та підпорядкування.

Слабкою стороною даного вчення і те, що у ньому надто значний крен до формальний бік права, що спричинило собою ігнорування його змістовної боку (прав особистості, моральних почав юридичних норм, відповідності їх об'єктивним потребам розвитку і т. п.). Тому представники цієї теорії недооцінюють зв'язок права із соціально-економічними, політичними і духовними чинниками, т. е. надмірно “очищають” право. Визнаючи той факт, що основну норму приймає законодавець, Кельзен перебільшує роль держави у встановленні ефективних юридичних норм. В силу різних причин воно може задовольнятися і застарілими нормами, і довільними нормами, що не

відповідають юридичному мотиву, що сформувався в суспільстві, реальним суспільним відносинам [6, с. 110].

1. Актуальні проблеми теорії держави та права: навчальний посібник/ За ред. П. В. Волвенко, Л. М. Князькова та ін. Донецьк: Норд Комп'ютер, 2007. 75 с.
2. Циппеліус Р. Юридична методологія/ Пер. з нім. Київ: Реферат, 2004. 176 с.
3. Актуальні проблеми теорії права: Навчальний посібник. Запоріжжя: Просвіта, 2014. 216 с.
4. Прокопенко В. І. Трудове право: підручник. Харків: Консул, 2002. 528 с.
5. Бурлай Є. До питання про функції права. *Вісник Академії наук України*. 2005. № 3(12). С. 31 - 42.
6. Волошин Ю. О. Принцип. *Юридична енциклопедія*; в 6 т./ За ред. Ю. С. Шемшученко та ін. Т. 5. Київ: УЕ, 2003. С. 110 - 111.

ПОНЯТТЯ МІЖДЕРЖАВНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА І ЙОГО РОЗВИТОК В ІСТОРІЇ МІЖНАРОЖНИХ ВІДНОСИН

Попазова М., Бабіна В. О.

Співпраця завжди відігравала і продовжує відігравати фундаментальну роль у міжнародних відносинах, будучи одним з найефективніших механізмів взаємодії між державами. Зростання взаємозалежності світу, виникнення і загострення глобальних проблем і як наслідок нездатність держав вирішити ці проблеми поодиночі надзвичайно збільшили об'єктивні потреби в розширенні та інтенсифікації співпраці на світовій арені.

Економічна система кожної країни унікальна і неповторна, оскільки, національні економіки мають свої особливості і відмінні риси, пов'язані з соціально-економічним рівнем розвитку, географічним положенням, кліматом, ресурсним потенціалом, своєрідністю національного ринку, правовими нормами, трудовими традиціями, культурними та історичними явищами. У той же час розвиток національних економік країн сучасного світу відбувається під впливом глобалізаційних процесів, планетарних

світогосподарських зв'язків. Внаслідок цього жодна держава не може на сучасному етапі проводити закриту економічну політику.

Економічні зв'язки між державами, як відомо, мають багатовікову історію. В ході еволюції зовнішньоекономічні зв'язки переросли зовнішню торгівлю і перетворилися в складну сукупність міжнародних економічних відносин, що сприяло перетворенню світового ринку в світове господарство і в світову економіку, посилення взаємозв'язків і взаємозалежностей всіх держав світу.

Суб'єктами міжнародного економічного співробітництва виступають держави, адміністративно-територіальні утворення держав, юридичні та фізичні особи.

Міждержавне економічне співробітництво приймає такі форми, як зовнішня торгівля, міжнародна виробнича кооперація, співробітництво в галузях інвестиційної діяльності та освоєння природних ресурсів, науково-технічне співробітництво, компенсаційні угоди.

В умовах глобалізації найбільш активно почало розвиватися міжнародне регулювання, що знайшло втілення у формуванні міжнародних економічних організацій та об'єднань, діяльність яких координуються організацією Об'єднаних Націй. Це призвело до лібералізації багатьох сфер міжнародного співробітництва.

На регіональному рівні економічне співробітництво координується в рамках міжнародних інтеграційних угруповань. Яскравим прикладом створення ефективних механізмів економічного співробітництва є Євросоюз, який з 2007 року об'єднує 27 країн (ЄС – 27). ЄС має найбільш плідний досвід торговельно-економічних відносин між державами.

Економічне співробітництво здійснюється також на основі двосторонніх договорів між державами. Світовий досвід свідчить про те, що протягом останніх десятиліть підвищилося значення двосторонніх економічних зв'язків. В даний час більше половини світової торгівлі представлено преференційними договорами, оскільки для приватного сектора, як в країнах,

що розвиваються, так і в розвинених країнах, преференційні договори більш сприятливі, ніж багатостороння торгова лібералізація. Так, країни, що розвиваються розглядають преференційні договори з розвиненими країнами як шлях залучення прямих іноземних інвестицій і поліпшення їх доступу на експортні ринки внаслідок зниження тарифів, скорочення застосовуваних тарифних ставок, надання прав для фірм з метою захисту інвестицій, контролю навколишнього середовища, стандартів праці та державних поставок. Водночас сучасний етап характеризується укладенням великої кількості угод про вільну торгівлю, а не утворенням торгових блоків (регіональних угод про вільну торгівлю).

Координація двостороннього міждержавного економічного співробітництва здійснюється за допомогою вироблених світовою практикою форм і методів тарифного, нетарифного, податкового, фінансового регулювання, стимулювання експортного виробництва та експорту товарів, послуг, прав інтелектуальної власності, а також інвестицій, стримування імпорту. У підсумку двостороннє міждержавне економічне співробітництво зводиться до вироблення спільної політики в області різних сфер: торгівлі, міграції капіталів, трудових ресурсів, тарифів та ін.

Таким чином, сукупність певних умов, інститутів, механізмів та інструментів і визначають ту зовнішнє середовище, в якій відбувається економічне співробітництво двох держав. При цьому середовище може мати різну ступінь сприяння, що буде безпосередньо позначатися на інтенсивності економічної взаємодії.

-
1. Бей О. Підручник міжнародної політичної економії. Книга I: Теорія. Мюнхен: Український вільний університет, 2014. 245 с.
 2. Білоцерківець В. В., Завгородня О. О., Лебедєва В. К. та ін. Міжнародна економіка: Підручник. Київ: Центр учбової літератури, 2020. 416 с
 3. Бочан І. О., Михасюк І. Р., Глобальна економіка: Підручник. Київ: Знання 2017. 403 с.
 4. Бураківський А. І. Управління зовнішньоекономічною діяльністю: навчальний посібник. 2-ге вид., випр. і доп. Київ: ВІРА-Р, 2012. 552 с.

5. Бураківський І., Немиря Г., Павлюк О. Україна і європейська інтеграція *Політика і час*. 2020. № 3 - 4. С. 5 - 14.

РОЛЬ МІЖНАРОДНОГО ЛІДЕРСТВА У СТАНОВЛЕННІ І РОЗВИТКУ СУЧАСНИХ СВІТОВИХ ЕКОНОМІК

Миргородська О., Бабіна В. О.

Поняття «лідерство» передбачає таке становище суб'єкта діяльності по відношенню до іншого суб'єкта діяльності, при якому суб'єкт, що займає цю позицію, має можливість такого впливу на діяльність іншого суб'єкта, яке буде визначальним у відношенні до цієї діяльності, перш за все, тієї, яка впливає на провідного суб'єкта. Вирішальним у цьому визначенні є те, що лідерство виникає не тільки в суб'єкт-об'єктному, а насамперед у суб'єкт-суб'єктному відношенні і водночас забезпечується особливим становищем лідируючого суб'єкта по відношенню до іншого суб'єкта за вплив лідера.

Основною ознакою цього положення є здатність керівника здійснювати дії, які є визначальними для загального становища двох або більше взаємодіючих суб'єктів в єдиній для них системі відносин і не здійснюються суб'єктом, з яким він взаємодіє. Відповідно, для лідера міжнародних відносин визначальним є особливе становище в єдиній системі міжнародних відносин [3, с. 32]. Важливими причинами, на які слід звернути увагу при аналізі феномену лідерства, є, таким чином, структурні причини. Саме суб'єкт міжнародних відносин ототожнюватиме себе з тим елементом цієї системи на конкретному етапі її історичного розвитку, який є для нього найбільш важливим і значущим і має найбільш вагомі підстави для претензій на лідерство в міжнародних відносинах.

Розуміння лідерства може варіюватися від здатності провідного актора реалізовувати свої політичні цілі, незважаючи на можливий опір іншого актора (або просто набути ключових здібностей впливу для досягнення цілей, в яких зацікавлені різні актори), до постулювання відносин лідерства зі

здатністю організовувати все більше і більше аспектів діяльності конкуруючого гравця. Претензії на односторонній характер лідерства в останній описаній ситуації, доведені до крайності, будуть пов'язані з гегемоністськими намірами позивача [4].

Якщо простежити динаміку історичного розвитку міжнародної системи, то побачимо зміну характеру провідного актора. Якщо в системі міжнародних відносин ХІХ ст., яка значною мірою відповідала параметрам традиційних дослідницьких підходів, такими суб'єктами були держави, які називали «великими державами», то у ХХ ст. – держави, які зосередили у своїх руках значно більший вплив на міжнародній арені і тому їх почали називати «наддержавами», а на рубежі минулого і нинішнього століть єдина держава, яка зберегла статус наддержави, – Сполучені Штати Америки – висувала претензії на світову гегемонію [1]. Відповідно, розгляд історичної динаміки міжнародної системи дозволяє визначити, як відбувалася трансформація поняття «лідерство» і як воно все більше співвідносилося з поняттям «гегемонія».

Можна сказати, що вплив гегемонії на збереження глобальної стабільності є подвійним: підвищення ступеня впорядкованості та цілісності міжнародних відносин збігається з більшою глибиною протиріч у справі збереження держав, а також економічних і суспільні сили, чий інтереси не збігаються з інтересами гегемона. Причина цього полягає в тому, що самим предметом таких протиріч є не просто можливість самостійної зовнішньої політики, а здатність бути одним із ключових центрів впливу в умовах формування глобальної економічної взаємозалежності [5].

Універсалістські тенденції розвитку міжнародної системи призводять не тільки до підвищення ролі міжнародних інститутів у регулюванні міжнародних відносин, а й до залучення до цих інститутів країн з різними інтересами. У цьому контексті намір розвинутих країн і нинішнього світового лідера – Сполучених Штатів Америки – виступати головною силою, що відіграє ключову роль у здійсненні роботи цих інституцій, тим

самим зміцнюючи інституційні основи лідерства та гегемонії. претензій, дестабілізує міжнародну систему, започатковуючи новий етап боротьби за міжнародне лідерство, яке, у свою чергу, спрямоване на стабілізацію в нових умовах [2, с. 161]. Практика одностороннього прийняття рішень навряд чи сумісна з тенденціями, що формуються в розвитку системи міжнародних відносин, а значить, гегемонія в найближчому майбутньому навряд чи стане основною практикою.

Перехід від боротьби за гегемонію, що відбулася в ХХ столітті, до боротьби за лідерство є наслідком децентралізації системи міжнародних відносин, ускладнення організації світоустрою, в якому грають інтереси країн, що розвиваються. Дедалі важливішу роль, чії економічні об'єднання дозволяють їм набувати більшої геополітичної ваги, а процес діалогу культур, що зароджується, – можливість зробити домінуючий західно-центричний дискурс більш конкурентоспроможним і різноманітним.

-
1. Дядюсь Д. Стратегія глобального лідерства США в сучасних міжнародних відносинах. 2022// https://dspace.nau.edu.ua/bitstream/NAU/57170/1/РЕПОЗИТАРІЙ_Дядюсь_Дядюсь.pdf
 2. Lymar M. Витоки та еволюція концепції глобального лідерства США. *Eminak: Scientific Quarterly Journal*. 2019. № 2 (26). С. 160 - 167.
 3. Mytsyk L. Еволюція глобального лідерства США в сучасній системі міжнародних відносин. *Історичні і політологічні дослідження*. 2019. № 1 (64). С. 29 - 36.
 4. Tirmizi S. A., Tirmizi S. N. Is Servant Leadership Universally Relevant? A Study Across Cultures and Sectors. *International Leadership Journal*. 2020. Т. 12. № 3. Р. 36 - 38.
 5. Xuetong Y. Leadership and the Rise of Great Powers. *Princeton University Press*. 2019// <https://press.princeton.edu/books/hardcover/9780691190082/leadership-and-the-rise-of-great-powers>

НАШІ АВТОРИ

1. **Акулов О.** – студ. факультету іноземних мов ПНПУ імені К. Д. Ушинського.
2. **Бабіна В. О.** – доцент кафедри міжнародних відносин та права Національного університету «Одеська політехніка».
3. **Батракова Е.** – студ. факультету іноземних мов ПНПУ імені К. Д. Ушинського.
4. **Беляєвська В.** – студ. факультету іноземних мов ПНПУ імені К. Д. Ушинського.
5. **Березовська К.** – студ. факультету іноземних мов ПНПУ імені К. Д. Ушинського.
6. **Берлінська А.** – студ. факультету іноземних мов ПНПУ імені К. Д. Ушинського.
7. **Беляк О. М.** – директор комунального закладу «Одеський педагогічний фаховий коледж» .
8. **Богданова А.** – студ. факультету іноземних мов ПНПУ імені К. Д. Ушинського.
9. **Бондар К.** – студ. Національного університету «Одеська політехніка».
10. **Букач В. М.** – приват-професор кафедри всесвітньої історії і методології науки ПНПУ імені К. Д. Ушинського.
11. **Гегечкорі О. В.** – доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Національної академії Національної гвардії України.
12. **Грєєва В. І.** – старший викладач кафедри фізичного виховання та спорту Національного університету «Одеська політехніка».
13. **Григореску П.** – студ. факультету іноземних мов ПНПУ імені К. Д. Ушинського.
14. **Іващенко Д.** – курсант Національної академії Національної гвардії України.
15. **Ідрісова М.** – студ. Національного університету «Одеська політехніка».
16. **Іщенко Е.** – студ. факультету іноземних мов ПНПУ імені К. Д. Ушинського.
17. **Колбін А.** – студ. комунального закладу «Одеський педагогічний фаховий коледж».
18. **Колесніченко Є.** – студ. Національного університету «Одеська політехніка».
19. **Кудлай І. В.** – старший викладач кафедри міжнародних відносин та права Національного університету «Одеська політехніка».
20. **Лапіна В.** – студ. факультету іноземних мов ПНПУ імені К. Д. Ушинського.
21. **Латишева В. В.** – доцент кафедри міжнародних відносин та права Національного університету «Одеська політехніка».
22. **Малакі В.** – студ. факультету іноземних мов ПНПУ імені К. Д. Ушинського.
23. **Мельник Ю. П.** – доцент кафедри міжнародних відносин та права Національного університету «Одеська політехніка».
24. **Миргородська О.** – студ. Національного університету «Одеська політехніка».
25. **Моломан А.** – студ. Національного університету «Одеська політехніка».
26. **Мохно М.** – студ. факультету іноземних мов ПНПУ імені К. Д. Ушинського.
27. **Новікова Д.** – студ. факультету іноземних мов ПНПУ імені К. Д. Ушинського.
28. **Омельченко М.** – студ. факультету іноземних мов ПНПУ імені К. Д. Ушинського.
29. **Паскаль А.** – студ. інституту фізичної культури, спорту та реабілітації ПНПУ імені К. Д. Ушинського.
30. **Пархомович О.** – студ. факультету іноземних мов ПНПУ імені К. Д. Ушинського.
31. **Плечий Р.** – студ. інституту фізичної культури, спорту та реабілітації ПНПУ імені К. Д. Ушинського.
32. **Попазова М.** – студ. Національного університету «Одеська політехніка».
33. **Прокопенко Д.** – студ. Національного університету «Одеська політехніка».
34. **Сичук А.** – студ. факультету іноземних мов ПНПУ імені К. Д. Ушинського.
35. **Чістякова І. М.** – доцент, завідувач кафедри міжнародних відносин та права Національного університету «Одеська політехніка».
36. **Шигида В.** – студ. Національного університету «Одеська політехніка».
37. **Юнко І.** – студ. Національного університету «Одеська політехніка».

З М І С Т

1. Лапіна В. Образ матері і Батьківщини в поезії Василя Стуса.....	3
2. Беляєвська В. Тема кохання в поезії Павла Тичини.....	6
3. Прокопенко Д. Любов у творчості В. Симоненка.....	9
4. Березовська К. Оповідання О. П. Довженка «Воля до життя».....	13
5. Берлінська А. Тема Батьківщини в творчості Євгена Маланюка....	16
6. Мохно М. Тема інтелігенції у романі І. Нечуя-Левицького «Над чорним морем».....	19
7. Іщенко Е. Вплив творчості Сергія Жадана на сучасну молодь.....	22
8. Григореску П. Рідний край у творчості Павла Боцу.....	26
9. Малакі В. Переказ «Оскар і рожева пані» Е. Е. Шмітта.....	30
10. Батракова Е. Календарні обряди в операх М. Лисенка «Утоплена» та «Різдвяна ніч».....	33
11. Пархимович О. «The Hardkiss» і сучасна українська музика.....	37
12. Богданова А. Одеса у творчості Альбіна Гавдзинського.....	40
13. Сичук А. Оксана Караванська у сучасній українській моді.....	43
14. Новікова Д. Тема щастя у творах Г. С. Сковороди.....	46
15. Акулов О. Філософія Григорія Сковороди та даосизм.....	49
16. Паскаль А. Гуманістичні ідеї В. Сухомлинського скрізь призму сучасності.....	51
17. Омельченко М. Методи виховання школярів у працях В. Сухомлинського.....	54
18. Колбін А., Беляк О. М. Зміна ціннісних орієнтацій у сучасній молоді.....	57
19. Букач В. М. Музеї і краєзнавча робота.....	61
20. Бондар К. Постійний рух – основа життєдіяльності людини.....	63
21. Шигида В., Грєєва В. І. Важливість здорового хребта для стану всього організму. Фізичні вправи.....	66
22. Іващенко Д., Гегечкорі О. В. Типові технології впливу сучасних нетрадиційних релігій.....	70
23. Плечий Р. Українська культура та євроінтеграція.....	73
24. Моломан А., Чістякова І. М. Роль держави як суб'єкта зв'язків із громадськістю у міжнародній сфері...74	
25. Ідрісова М., Кудлай І. В. Толерантність як мистецтво міжкультурної комунікації.....	76
26. Колесніченко Є, Латишева В. В. Проблемні аспекти формування регіонального політичного лідерства в Україні.....	79
27. Юнко І., Мельник Ю. П. Поняття та особливості загального права як соціального регулювання.....	84
28. Попазова М., Бабіна В. О. Поняття міждержавного співробітництва і його розвиток в історії міжнародних відносин.....	88

29. Миргородська О., Бабіна В. О. Роль міжнародного лідерства у становленні і розвитку сучасних світових економік... 91
30. Наші автори.....94

Примітка: Роботи Акулова О., Батракової Е., Беляєвської В, Березовської К., Берлінської А., Богданової А., Григореску П., Лапіної В, Малакі В., Мохно М., Новікової Д., Омельченко М., Пархомович О., Плечія Р., Сичук А. виконані під науковм керівництвом приват- професора Букача В. М.

Історичний досвід і сучасність: Матеріали **XXIX** наукової конференції здобувачів вищої освіти. **Тези доповідей/ Відп. ред.** В. М. Букач. – Вип. 44. – Одеса: ПНПУ, 2023. – 96 с.

Підписано до друку	26. 05. 2023
Умовн.- друк. арк.	4,4
Тираж	100 прим.